

**EDUCATIEVE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Bachelorproef

Hoe kunnen we een werkbaar systeem maken of vinden voor de leerkrachten van methodeschool O.B.A.M.A. om de leerplandoelen te registreren in het kleuteronderwijs vanuit het werken met sporen?

Voorwoord

Hier sta ik dan met mijn diploma bijna in handen. Nog maar een kleine stap verwijderd van een grote droom. Al van kleins af aan wist ik dat kleuterleerkracht een job was die ik met passie zou doen. Nu komt deze grote droom plots erg dichtbij.

Na een driejarige opleiding tot kleuterleerkracht, kan ik mezelf bijna deze titel geven. Een titel die ik met passie, liefde en veiligheid zal dragen om de kracht uit kinderen te halen en ze klaar te maken voor hun toekomst.

Het schrijven van een bachelorproef maakt in het laatste jaar een groot deel uit van het takenpakket. Soms was het gemakkelijk, soms was het moeilijk.

Ik heb enorm veel geleerd tijdens het schrijven van mijn bachelorproef. Ik ben gegroeid als leerkracht en als persoon. Ik heb mezelf dan ook beter leren kennen doorheen deze periode.

Deze groei heb ik ten eerste enorm te danken aan mijn promotor mevrouw Sofie Molemans. Zij stond altijd voor me klaar wanneer ik vragen of raad nodig had. Ze heeft me dan ook enorm goed begeleid tijdens dit mooie parcours.

Daarnaast wil ik basisschool O.B.A.M.A. en het hele team van de school in de bloemetjes zetten. In het speciaal een grote dankjewel aan directeur Quinten Martens, schoolpsychologe Elke Goffin en het kleuterteam Lieselotte Jegers, Kimberly Drieskens en Gwen Raymaekers. Ik kon, naast het werkplekleren, ook met mijn bachelorproef bij hen terecht. Zij hebben me enorm gesteund en geholpen tijdens het onderzoek. Ik ben dan ook blij dat ik iets voor hen kon betekenen en dat ik enorm veel mocht leren.

Verder zou ik graag al de lectoren van de opleiding kleuteronderwijs in de kijker willen zetten. Doorheen deze drie jaren heb ik heel veel kennis en vaardigheden opgedaan. Zij hebben me mee gevormd tot wie ik nu ben. Ze lieten me mezelf zijn en hielpen me met keuzes maken.

Als laatste verdienen mijn familie, vrienden en vriend ook een plaats in de spotlights. Zij zijn er altijd om me te steunen en geloven in mij. Zij zijn er voor een luisterend oor, een babbel of een leuke ontspanning.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	6
1 Oriënteren.....	7
1.1 Op zoek naar een praktijkprobleem - Aanleiding voor onderzoek.....	7
1.2 Het praktijkprobleem beschrijven.....	7
1.2.1 Voorstelling van de stageschool.....	7
1.2.2 Wat is het praktijkprobleem?.....	8
1.2.3 Wie heeft te kampen met het praktijkprobleem?.....	9
1.2.4 Waarom is het een probleem?.....	10
1.2.5 Waar doet het praktijkprobleem zich voor?.....	11
1.2.6 Wanneer doet het praktijkprobleem zich voor?.....	12
1.2.7 Hoe is het praktijkprobleem ontstaan?.....	12
2 Richten.....	13
2.1 Formuleren van onderzoeksdoel.....	13
2.2 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	13
3 Plannen.....	14
4 Verzamelen en analyseren.....	16
4.1 Deelvraag 1: wat is de werking op methodeschool O.B.A.M.A.?.....	16
4.1.1 Tussentijdse conclusie op deelvraag 1.....	19
4.2 Deelvraag 2: wat is werken zonder thema?.....	20
4.2.1 Tussentijdse Conclusie op deelvraag 2.....	22
4.3 Deelvraag 3: hoe registreren leerkrachten en hun scholen leerplandoelen in het kleuteronderwijs?.....	23
4.3.1 Digitale registratievormen.....	24
4.3.2 Niet-digitale registratievormen.....	25
4.3.3 Tussentijdse Conclusie op deelvraag 3.....	27

Sofie Vermeyen

4.4	Deelvraag 4: Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?	28
4.4.1	Tussentijdse Conclusie op deelvraag 4	29
5	Ontwerpen	30
5.1	Ontwerpeisen.....	30
5.1.1	Ontwerpeisen met betrekking tot vormgeving.....	30
5.1.2	Inhoudelijke ontwerpeisen	30
5.2	Ontwerpidee.....	31
5.2.1	Paardenrennen-systeem als houvast voor doelgericht werken voor leerkrachten O.B.A.M.A. school.....	32
5.2.2	Pedagogisch documenteren in de kleuterklas	35
5.2.3	Noteble voor hoeken of materialen als bewijs van doelgericht werken naar de onderwijsinspectie toe	37
5.3	Ontwerp testen in de praktijk	38
5.3.1	De introductie.....	38
5.3.2	Fase van het uittesten.....	38
5.3.3	De ervaringen van het team.....	40
5.3.4	Eigen ervaring.....	41
5.4	Conclusie	42
6	Concluderen en vooruitblikken.....	43
6.1	Algemene conclusie.....	43
6.2	Reflectie op het onderzoeksproces.....	44
6.3	Reflectie op eigen groei	45
6.4	Vooruitblik	46
6.5	Samenvattend besluit	47
7	Bijlagen	48
7.1	Bijlage 1: gesprek met L. Jegers op 23 Oktober 2020.....	48
7.2	Bijlage 2: Gesprek met Q. Martens op 21 september 2020	49
7.3	Bijlage 3: document O.B.A.M.A. – Kleuterafdeling	50
7.4	Bijlage 4: Noteble - digitaal leerplatform	52

Sofie Vermeyen

7.5	Bijlage 5: interview: werking methodeschool O.B.A.M.A.	53
7.6	Bijlage 6: observatiesysteem betrokkenheid (F. Laevers)	55
7.7	Bijlage 7: leidraad enquête naar verschillende basisscholen in Vlaanderen	59
7.8	Bijlage 8: interview met enkele gelijkaardige basisscholen van Vlaanderen over hun systeem over het registreren van de doelen	60
7.9	Bijlage 9: interview: werkbaar systeem om de leerplandoelen te registreren	68
7.10	Bijlage 10: proces naar de klaskrant	71
8	Geraadpleegde bronnen	73

Inleiding

In het tweede jaar van mijn opleiding kleuteronderwijs kreeg ik de vraag om de module werkplekieren te kiezen in het laatste jaar. Enthousiast als ik ben, koos ik dan ook voor deze geweldige leerervaring. Een uitdaging en kans die ik met beide handen wou grijpen. Omdat ik koos voor 'werkplekieren', ging ik samen met het team van basisschool O.B.A.M.A. op zoek naar een gepast onderzoek voor deze bachelorroef waar beiden partijen uit konden leren én waarbij ik echt iets kon bijdragen aan deze opstartende school.

De school is namelijk nog zoekende naar een systeem om de leerplandoelen in het kleuteronderwijs te registreren. Als leerkracht is het belangrijk om de leerplandoelen goed te kennen en doelgericht te werk te gaan zodat kleuters op hun eigen manier kunnen ontwikkelen en gericht gestimuleerd worden. Vanuit deze insteek wist ik zeker dat ik meer wilde weten over dit onderwerp. De onderzoeksfocus was bepaald: Op zoek gaan naar een gepast systeem voor deze nieuwe school.

In deze bachelorroef vormt elk nieuw hoofdstuk een nieuwe fase van de onderzoekscyclus.

Het eerste hoofdstuk is het 'oriënteren'. In dit hoofdstuk neem ik jullie mee naar de aanleiding van mijn onderzoek en het beschrijven van het praktijkprobleem aan de hand van de 5xW+H-vragen.

In hoofdstuk 2 staat het 'richten' centraal. Hier wordt het doel van het onderzoek bepaald. Van daaruit worden de onderzoeksvraag en gepaste deelvragen geformuleerd.

In hoofdstuk 3, zal u meer lezen over de 'planning'. Deze planning is visueel voorgesteld aan de hand van een tabel.

Het vierde hoofdstuk omvat het 'verzamelen en analyseren'. In dit hoofdstuk krijgen jullie een antwoord op de deelvragen. U krijgt ook inzicht in de manier waarop ik tot dit antwoord kwam.

In hoofdstuk 5 neem ik jullie mee naar het 'ontwerpen'. Zowel de aanloop naar, als het definitieve ontwerp worden hier beschreven en gevisualiseerd met bijhorend beeldmateriaal.

Als laatste kan u in hoofdstuk 6 mijn 'conclusie en vooruitblik' lezen. Ik formuleer in dit hoofdstuk een antwoord op mijn onderzoeksvraag. Daarnaast blik ik terug op het verloop van het onderzoek en kijk ik vooruit naar de toekomst.

1 Oriënteren

De eerste onderzoeksstap is het oriënteren. In dit hoofdstuk ben ik op zoek gegaan naar een aanleiding voor een onderzoek. Onderstaande beschrijving van het praktijkprobleem is het resultaat van het gebruik van verschillende onderzoeksmethodes om het praktijkprobleem te verkennen. Zo deed ik een literatuurstudie en interviewde ik het personeel van O.B.A.M.A..

1.1 Op zoek naar een praktijkprobleem - Aanleiding voor onderzoek

Tijdens een eerste gesprek op mijn stageschool O.B.A.M.A. in Beringen, om de invulling van mijn bachelorproef te bespreken, kwam het onderwerp 'registreren in het kleuteronderwijs' aan bod. Dit topic is O.B.A.M.A. nog volop aan het uitwerken zodat dit helemaal bij hun visie past. De school wil hier een systeem voor vinden dat bij hen past en voldoende is voor de onderwijsinspectie.

Waarom kwam de onderwijsinspectie naar boven in ons gesprek? In het schooljaar 2019-2020 - voor ons gesprek – kreeg de school doorlichting. Het grootste werkpunt vanuit de onderwijsinspectie was gericht op hun registratie van leerplandoelen in het kleuteronderwijs. Zo kwamen we samen tot de conclusie dat dit een goede aanleiding is voor mijn onderzoek. De aanleiding voor het onderzoek is dus een onderwerp dat leeft bij de leerkrachten en directie op de school zelf. Ik heb gekozen om me hierin te verdiepen omdat het erg leerrijk is voor mezelf. Ten eerste zijn leerplandoelen het fundament om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren. Daarnaast is het registreren van leerplandoelen en ook het doelgericht werken erg belangrijk in een leerkrachtenopleiding en voor leerkrachten.

1.2 Het praktijkprobleem beschrijven

In dit hoofdstuk wordt het praktijkprobleem beschreven. Het hoofdstuk start met een korte situatieschets om de stageschool en hun visie voor te stellen. Nadien wordt het praktijkprobleem omschreven aan de hand van de 5XW+H-methode.

1.2.1 Voorstelling van de stageschool

O.B.A.M.A is een methodeschool die zich vestigt in Beringen. Ze mikken met hun school voornamelijk op snel lerende kinderen, maar ook kinderen zonder leervoorsprong zijn hier welkom. O.B.A.M.A staat voor Ontwikkelingsvoorsprong, Breinvriendelijk onderwijs, Authenticiteit, Motivatie en Autonomie. En niet alleen talent, maar ook passie aanmoedigen. Deze pijlers komen dan ook overvloedig aan bod in de school (O.B.A.M.A, 2019).

De school wil daarnaast vooral zelfstandigheid, nieuwsgierigheid, openheid, mondigheid, bewogenheid, rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid stimuleren en meegeven aan de kinderen. Dit zijn de zes kernwaarden en normen van het GO! (onderwijs van de Vlaamse gemeenschap, 2015).

Door mijn opleiding als educatieve bachelor kleuteronderwijs, spits ik me toe op de kleuterwerking van de school. De visie in de kleuterklassen is om doorheen het schooljaar

Sofie Vermeyen

steevast themaloos te werken. De leerkracht streeft de leerplandoelen na via sporen die de kinderen in de klas brengen. (Zie uitleg verderop bij 4.1: De werking op methodeschool O.B.A.M.A.) Daar kunnen klassikale activiteiten uitkomen en de hoeken in de klas worden hier eventueel naar aangepast. Daarnaast zitten er al veel leerplandoelen van de verschillende leergebieden verwerkt in het basismilieu van de hoeken.

De O.B.A.M.A-school is een school die nog zoekende is naar een aanpak om doelen te registreren die volledig bij hun visie past. Dit is te wijten aan het feit dat de school pas vorig schooljaar (schooljaar 2019-2020) gestart is met het aanbieden van onderwijs. Ze willen met deze bachelorproef voornamelijk een concreet en visueel instrument hebben waarmee de leerkracht en bijgevolg ook de inspectie kan zien dat al de leerplandoelen aangereikt en/of nagestreefd zijn.

1.2.2 Wat is het praktijkprobleem?

De O.B.A.M.A school is een nieuwe school die altijd themaloos te werk gaat in de kleuterafdeling. Deze methodeschool heeft tot dusver nog geen systeem om het doelgericht werken van de kleuterleerkrachten in kaart te brengen.

Bij het werken zonder thema is het volgens Els Menu (2016) ten eerste erg belangrijk dat men een rijk basismilieu heeft met zes pijlers die hierbij noodzakelijk zijn. Deze pijlers zijn het vrij initiatief van kleuters, een rijk geheel van materialen, over verschillende ontwikkelingsdomeinen heen, op vele manieren kunnen omgaan met het materiaal, vrije toegang tot de materialen en beperkte afhankelijkheid van de leerkracht. Daarnaast is het enorm belangrijk om te observeren wat de kleuters van de klas nodig hebben om op hun eigen niveau en tempo te ontwikkelen en dus om kindgericht te werken. Door dit rijk basismilieu en het kindgericht werken komen de kleuters volgens Vansteenkiste & Soenens (2015) en Martyn Standage, Joan L. Duda & Nikos Ntoumanis (2010) tot leren doordat ze de vitamines van groei in hun spel en in de klas aangeboden krijgen. Deze vitamines van groei zijn autonomie, verbondenheid en competentie. Hierdoor kan je vlot inspelen op de vragen, interesses en het spel van de kleuters. Wanneer het rijk basismilieu op punt staat, kan dit kansen geven tot doelgericht werken.

Omdat de school nog zoekende is naar een administratief hulpmiddel dat helemaal bij hun visie past, gebruikt O.B.A.M.A. tot op heden nog geen agenda om doelen te registreren of een weekrooster op te maken. Vanuit het werken zonder thema is het moeilijker om een welvarend en bij de visie passend systeem voor te leggen aan de onderwijsinspectie waaruit blijkt dat de doelen bereikt en alle documenten in orde zijn. Dit geeft een enorme druk voor veel leerkrachten (Lieselotte Jegers, 2020 – bijlage 1).

Een agenda om de doelen te registreren - ook wel planningsdocument genoemd - is volgens het GO! (2013) een bepaald instrument dat past bij de visie en de werking van de school en de leerkracht. De onderwijsinspectie vraagt enkel om aan te tonen dat men planmatig te werk gaat in de klas. De invulling van dit instrument is volledig vrij en kan daarbij gaan van een

Sofie Vermeyen

jaarplan, een dag- of weekagenda of een klasboek,... . Het gebruiken van een agenda om de leerplandoelen te registreren is erg belangrijk voor de leerkracht. Zo weet hij waar elke individuele kleuter staat in zijn ontwikkeling. Wanneer de leerkracht dit weet, kan hij de nodige begeleiding en uitdagingen op maat geven (GO!, 2013). Daarnaast is er ook een leerlingvolgsysteem (LVS). Dit systeem bestaat uit enkele testen of observaties waarmee je de ontwikkeling van je leerlingen in kaart brengt. Het LVS voor Vlaanderen is gebaseerd op het Nederlandse Cito-volgsysteem (Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling) en is aangepast aan de Vlaamse onderwijscontext. Je kan met het leerlingvolgsysteem op regelmatige tijdstippen de vorderingsniveaus van je kleuters en je leerlingen in het basisonderwijs nagaan. Bij kleuters kan je o.a. de taalvaardigheid en zin voor ordening testen (Onderwijs Vlaanderen, z.j.).

1.2.3 Wie heeft te kampen met het praktijkprobleem?

De grootste zorg met betrekking tot het praktijkprobleem ligt bij de leerkrachten van het kleuterteam van O.B.A.M.A.. Zij moeten namelijk al de leerplandoelen van het GO! voor het kleuteronderwijs verwerken in hun kleuterklas doorheen de hele kleuterperiode. Wanneer deze in de kleuterklas aan bod komen, kunnen leerkrachten de leerplandoelen spelenderwijs nastreven bij de kleuters en proberen te zorgen dat kleuters de bijhorende kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes verwerven.

Een leerkracht van O.B.A.M.A werkt vanuit de interesses van de kinderen en werkt vrij en spontaan zonder thema. Wanneer men deze methode gebruikt, kom je volgens de leerkrachten van O.B.A.M.A. regelmatig in de problemen tijdens het registreren van leerplandoelen. Een bepaald onderwerp uit de actualiteit in de klas of daarbuiten, een interessegebied van een of meerdere kleuters, een conflict of gebeurtenis in de klas, ... kunnen aanleiding geven om hier als leerkracht direct mee aan de slag te gaan. Dat is moeilijk wanneer je niet weet welke leerplandoelen al nagestreefd zijn bij de kleuters of wanneer je niet weet welke leerplandoelen je nog moet nastreven. De leerkracht moet er uiteindelijk voor zorgen dat al de leerplandoelen die nagestreefd moeten worden, doorheen het jaar ook aan bod komen.

Dit verklaart waarom een leerkracht zijn leerplan goed moet kennen. Ervaring is dus wel degelijk een heel belangrijke factor. Dit is zo omdat men dan vlotter en spontaan activiteiten die à la minute ontstaan toch doelgericht kan invullen (Quinten Martens, 2020 – bijlage 2).

Volgens Quinten Martens (2020, bijlage 2) – directeur en oprichter van methodeschool O.B.A.M.A. – hebben de directie en de school zelf ook met het praktijkprobleem te kampen. Elke school heeft zijn eigen visie en beleid, maar het moet natuurlijk wel de nodige documenten kunnen voorleggen om aan te tonen dat de leerplandoelen in de verschillende kleuterklassen aangereikt zijn.

Daarnaast hebben ook de kleuters er onbewust mee te kampen. Wanneer men in de klas niet op een doelgerichte manier werkt en dus niet vertrekt vanuit doelen kan dit nefast zijn voor de ontwikkeling van al de kleuters (Menu, 2014). De ontwikkelingsdoelen bijvoorbeeld, zijn

Sofie Vermeyen

ontwikkeld om een concreter beeld te scheppen over welke vaardigheden en competenties een kleuter zou moeten beschikken en om kwaliteitsvol onderwijs te garanderen. Het is dus belangrijk om dit op te volgen en eventuele noden van de kleuter te achterhalen (Onderwijs Vlaanderen, z.j.).

De inspectie heeft als vierde partij ook een grote impact op het praktijkprobleem volgens Martens (2020, bijlage 2) en het GO! (2013). Hun taak omvat dat ze kijken of de school de opgelegde leerplandoelen, in dit geval van het GO!, nastreeft en/of behaalt. De inspectie is een instantie die de kwaliteit van het onderwijs garandeert. Ze stimuleren dan ook de kwaliteit van scholen om zo het onderwijs beter af te stemmen op het bevorderen van de ontwikkeling van elk kind (Onderwijsinspectie Vlaanderen, z.j.). Deze instantie heeft een enorme impact op de school en op de werklast.

Als laatste heeft ook de bredere maatschappij te kampen met het praktijkprobleem omdat we als maatschappij ook mee moeten met de verwachtingen en vaardigheden of 'skills' die we als persoon moeten bezitten om op een goed functionerende manier in de maatschappij mee te draaien. De 21st century skills¹ draagt O.B.A.M.A. mee in zijn visie door de kinderen onder andere zo creatief en zo verantwoordelijk mogelijk voor hun eigen leerproces te laten zijn. Dit kunnen ze onder meer bereiken door te werken zonder thema in de kleuterklas. De kleuters kunnen dan veel meer zelf initiatief nemen en zo hun eigen ontwikkelingsproces onder handen nemen (Martens, 2020 – bijlage 2; Soffel, 2016). Wanneer men dus de doelen niet nastreeft en/of registreert en de ontwikkeling van de kleuters niet kan opvolgen, kunnen ze ook niet werken aan deze 21st century skills.

1.2.4 Waarom is het een probleem?

Doelgericht werken is in de eerste plaats belangrijk om de kwaliteit van ons onderwijs te garanderen. Voor het kleuteronderwijs heeft de Vlaamse overheid daarom ontwikkelingsdoelen opgesteld die door de verschillende netten vertaald worden naar leerplandoelen. O.B.A.M.A. werkt met het leerplan van het GO!. Door niet duidelijk doelgericht te werken, kan er dus niet tegemoet gekomen worden aan de kwaliteitseisen voor het onderwijs die de Vlaamse overheid vooropstelt. Dit werd aangehaald tijdens de doorlichting van de Vlaamse onderwijsinspectie in het jaar 2019-2020.

Het is van groot belang om doelgericht en dus ook planmatig te werken in de kleuterklas volgens één van de uitgangspunten van Onderwijs Vlaanderen (Z.J.). Deze uitgangspunten geeft Onderwijs Vlaanderen op zijn website om kwaliteitsvol onderwijs te primeren. Dit staven zij onder meer door het feit dat ontwikkelingsdoelen een overzicht geven van competenties waarover kleuters in de loop der jaren moeten beschikken. Die doelen geven de leerkrachten

¹ Verzamelterm voor een aantal algemene competenties (vb. kritisch denken, ICT-basisvaardigheden, creatief denken, zelfregulering, samenwerken,...) die belangrijk zijn in de huidige kennis- en netwerksamenleving. Soffel J. (2016). *What are the 21st-century skills every student needs?* Geraadpleegd op 24 oktober 2020, van <http://akwi.org/wp-content/uploads/2016/01/21-century-skills-SEL-technology.pdf>

Sofie Vermeyen

een soort van spiegel. Zo beschikken leerkrachten over de mogelijkheid om na te gaan of er op een evenwichtige wijze aan deze basiscompetenties wordt gewerkt in de kleuterklas. Men kan dus met andere woorden aan de hand van de ontwikkelingsdoelen en leerplandoelen kijken waar het kind zich bevindt in zijn ontwikkeling. Zo kan men ook nagaan of het kind al dan niet klaar is voor het lager onderwijs.

Wanneer men niet doelgericht werkt in de kleuterklas, is de kans reëel dat kleuters in de problemen komen naarmate ze ouder worden. In de lagere school en daarna in het secundair onderwijs zijn er eindtermen die behaald moeten worden. Als men in de kleuterklas niet doelgericht werkt, kunnen kleuters een ontwikkelingsachterstand oplopen. Er is een grote kans dat deze achterstand alleen maar wordt vergroot naar de lagere- en secundaire school toe. Deze achterstand kan op zijn beurt enkele grote gevolgen met zich meebrengen in de verdere ontwikkeling en loopbaan in het onderwijs (uitgangspunten, Onderwijs Vlaanderen, Z.J.).

1.2.5 Waar doet het praktijkprobleem zich voor?

Het praktijkprobleem doet zich vooral voor in de kleuterklas zelf. De kleuterafdeling van O.B.A.M.A. werkt zonder thema om zo hun visie te evenaren. Deze visie omvat bij de kleuters een doordacht en doelgericht kader om structuur en routines te bieden met kansen om op individueel niveau te werken en tegelijk een rijk en gevarieerd aanbod te garanderen (visietekst kleuterafdeling, 2020 - bijlage 3). Deze werking was vorig schooljaar ook te zien in de klas van juf Lieselotte Jegers. Ze probeerde toen om de leerplandoelen aan de verschillende hoeken te koppelen en deze dan te registreren in het platform Noteble. Dit was geen werkbaar systeem voor de kleuterleerkracht. Het kostte erg veel tijd voor de leerkracht om de leerplandoelen in het systeem te registreren. Daarbovenop gaf al het werk en de tijd die daarvoor nodig was – jammer genoeg – niet het gewenste resultaat (Lieselotte Jegers, 2020, bijlage 1).

In het lager onderwijs van O.B.A.M.A. is men vorig schooljaar ook gestart met het registratieplatform Noteble. Noteble is een platform waar leerkrachten de leervorderingen van leerlingen bijhouden. De leerkracht maakt projecten aan waarin hij de bijbehorende doelen onderbrengt. Die doelen heeft de school vertaald zodat ze verstaanbaar zijn voor kinderen en ouders. Een doel is bereikt ('OK') of nog niet bereikt ('NOK') (uitleg Noteble, 2020 – bijlage 4). Dit platform was wel werkbaar in het lager onderwijs doordat ze met doelenwijzers werken voor de kinderen. De kinderen kunnen hier dan autonoom en op hun eigen tempo mee aan de slag. Zo lukte het om zowel planmatig met de doelen aan de slag te gaan als bezig te zijn met de individuele noden en interesses van het kind. Dit is natuurlijk een systeem dat bijvoorbeeld niet kan werken bij kleuters (Quinten Martens, 2020 - bijlage 2).

1.2.6 Wanneer doet het praktijkprobleem zich voor?

Het praktijkprobleem treedt op in de dagdagelijkse praktijk van de leerkrachten. Elke dag zijn leerkrachten bezig met de leerplandoelen die ze moeten nastreven bij de kinderen door middel van activiteiten en spelen in de hoeken. Één element van die dagdagelijkse praktijk is wanneer de leerkracht een beeld wil opstellen van waar een kleuter zich op dat moment in zijn ontwikkeling en in de leerplandoelen situeert. Dit observeren en een beeld opstellen van de ontwikkeling van een kleuter is erg belangrijk en moet regelmatig gebeuren. Op die manier kan de leerkracht bijsturing of verrijking aanbieden naargelang de interesse en de noden van de kleuter (Lieselotte Jegers, 2020 - bijlage 1).

Doordat men nu geen systeem gebruikt om te analyseren welke doelen nagestreefd zijn en welke niet bij een bepaalde kleutergroep of specifieke kleuter, is het moeilijk voor de leerkrachten om een concreet beeld te scheppen. De leerkracht kan op dit moment dus niet nagaan welke leerplandoelen al dan niet bereikt zijn waardoor het ook moeilijk is om hier een overzicht van te hebben (Quinten Martens, 2020 - bijlage 2).

1.2.7 Hoe is het praktijkprobleem ontstaan?

In het eerste werkjaar van de school (2019-2020), is de onderwijsinspectie al bij deze toen nog nieuwe school op bezoek geweest. De kleuterleerkrachten begonnen in dat schooljaar met weekroosters en hoekenfiches waarbij ze Noteble gebruikten om de doelen te registreren. Van de onderwijsinspectie kregen ze de opmerking dat ze ten eerste de leerplandoelen moesten nemen als vertrekpunt in plaats van de ontwikkelingsdoelen. Daarnaast was er de opmerking dat de school een systeem moest ontwikkelen waarmee ze de nagestreefde leerplandoelen kunnen registreren (Lieselotte Jegers, 2020 - bijlage 1). Deze laatste opmerking omvat tegelijkertijd het ontstaan van het praktijkprobleem van deze bachelorproef en het vertrekpunt van het praktijkonderzoek voor deze school.

2 Richten

Door de 5XW+H-methode toe te passen in het vorige hoofdstuk, kregen we zicht op het praktijkprobleem. Dit hoofdstuk start met een concreet onderzoeksdoel. Van daaruit is de onderzoeksvraag geformuleerd met bijhorende deelvragen om een concreet antwoord te kunnen formuleren op het praktijkprobleem.

2.1 Formuleren van onderzoeksdoel

De school heeft nood aan een systeem of instrument waarmee we het aanbod - en tegelijkertijd de verschillende leerplandoelen uit het GO! - kunnen registreren zodat we kunnen garanderen dat het aanbod in de kleuterklassen van methodeschool O.B.A.M.A. volledig en gevarieerd is. Dat instrument, dat de leerkracht gebruikt om de nagestreefde doelen te registreren, moet matchen met het werken vanuit sporen volgens de visie van de school. Het instrument mag geen tijdrovend instrument zijn. Tussen 8.30u en 14.45u moet de aandacht van de leerkracht gericht zijn op de kinderen. Het kwartier hiervoor en hierna staan in functie van ouders (in- en uitlooptijd). Daarom zoeken we een instrument dat naast de 30 minuten voor en 90 minuten na in- en uitlooptijd, ook à la minute inzetbaar is om doelen te registreren en het totaalbeeld aanschouwelijk te maken. Een instrument dat het leerplan dekt, maar dat de kinderen toch nog autonomie en motivatie geeft om te leren.

2.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

Hoe kunnen we een werkbaar systeem maken of vinden voor de leerkrachten van methodeschool O.B.A.M.A. om de leerplandoelen te registreren in het kleuteronderwijs vanuit het werken met sporen?

- **Wat is de werking op methodeschool O.B.A.M.A.?**
- **Wat is werken zonder thema?**
- **Hoe registreren de leerkrachten leerplandoelen in het kleuteronderwijs?**
- **Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?**

3 Plannen

In het derde hoofdstuk staat de planning. De planningstabel geeft weer hoe en wanneer ik een zo volledig mogelijk antwoord zoek voor elke deelvraag.

Antwoord op deelvraag...	Hoe/Wat?	Met wie?	Tegen wanneer?	Op welke manier?
Wat is de werking op methodeschool O.B.A.M.A.?	Literatuurstudie	/	December 2020	Bronnen raadplegen en een antwoord formuleren
	Interview	Leerkrachten en directie O.B.A.M.A.	Januari 2021	Leidraad interview opstellen en deze afnemen
Wat is werken zonder thema?	Literatuurstudie	/	december 2020	Bronnen raadplegen en een antwoord formuleren
Hoe registreren leerkrachten en hun scholen leerplandoelen in het kleuteronderwijs?	Literatuurstudie	/	December 2020	Bronnen raadplegen en een antwoord formuleren.
	Enquête	basisscholen die ook werken zonder thema in Vlaanderen	Enquête klaar januari 2021 Verslag Februari 2021	Enquête opstellen en deze versturen
	Interview	Methodeschool 1: BS Wonderwijs 27 januari '21 Methodeschool 2: Methodeschool 3:	Leidraad interview klaar Januari 2021 Verslag februari 2021	Leidraad interview opstellen en deze afnemen
Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?	Interview	De kleuterleerkrachten en de directie van O.B.A.M.A.	Leidraad interview klaar Januari 2021	Leidraad interview opstellen en deze afnemen

Sofie Vermeyen

			Verslag februari 2021	
Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?	Bevragen	Inspecteur Onderwijs Vlaanderen	Maart 2021	Het systeem voorstellen aan de inspectie
Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?	Interview	De kleuterleerkrachten en de directie van O.B.A.M.A.	April-mei 2021	Reflecteren op het systeem tijdens een interview, conclusies trekken en eventueel aanpassen waar nodig

4 Verzamelen en analyseren

In dit hoofdstuk verzamel ik al de nodige informatie en bronnen m.b.v. de onderzoeksmethodes vermeld in de bovenstaande planning. Zo worden de deelvragen beantwoord en vormt er zich geleidelijk aan ook een antwoord op de onderzoeksvraag. Ik maakte gebruik van verschillende bronnen om dit hoofdstuk vorm te geven en te onderbouwen. Zo deed ik interviews, nam ik een enquête af en gebruikte ik digitale literatuur. Na elke deelvraag geef ik een tussentijdse conclusie met daarin een samenvattend antwoord op de deelvraag.

4.1 Deelvraag 1: wat is de werking op methodeschool O.B.A.M.A.?

Methodeschool O.B.A.M.A. is een basisschool gelegen te Beringen die haar deuren opende in het schooljaar 2019-2020. O.B.A.M.A. richt zich voornamelijk op kinderen met een leer- of ontwikkelingsvoorsprong, maar ook kinderen zonder een leer- of ontwikkelingsvoorsprong zijn van harte welkom.

De school O.B.A.M.A. is niet vernoemd naar de Amerikaanse president, maar is een afkorting van vijf woord(groep)en, namelijk: Ontwikkelingsvoorsprong, Breinvriendelijk leren, Authenticiteit, Motivatie en Autonomie, verbondenheid en competentie.

In deze afkorting zit eigenlijk de volledige visie van de school verweven (M. O., 2019) Volgens het pedagogisch project van O.B.A.M.A. (2019) en directeur Q. Martens (2020 - bijlage 2) wil de 'O' van 'Ontwikkelingsvoorsprong' zeggen dat de school zich voornamelijk richt op snel lerenden. Met 'Breinvriendelijk leren' ('B') benadrukken ze dat het belangrijk is om de verbindingen in onze hersenen op de best mogelijke manier te laten ontwikkelen zodat dit altijd ten goede komt van het kind zelf. Daarom is 'Authenticiteit' ('A') belangrijk. Dat wil zeggen dat je jezelf kan en mag zijn. Motivatie ('M') is een belangrijk vertrekpunt om tot leren te komen. Als laatste is er de 'A' van autonomie, verbondenheid en competentie. Deze zijn beter bekend als de vitamines van groei. Autonomie betekent dat je zelf keuzes kan en mag maken en dat er een bepaalde vrijheid is. Relationele verbondenheid wil zeggen dat je positieve relaties opbouwt met anderen. Competentie, ten slotte, betekent dat kinderen willen verkennen, begrijpen en beheersen en dat we hier als leerkrachten aan tegemoet moeten komen. Wanneer deze drie pijlers of behoeftes worden vervuld in de klascontext, bevordert je ook de leermotivatie (Vansteenkiste, M., Soenens, B. (2015); Standage M., Duda L., Ntoumanis N. (2010)) (visietekst kleuteronderwijs, 2020 – bijlage 3).

Op de kleuterafdeling van de methodeschool werkt men enkel zonder thema. Dit doet men bewust omdat ze zich in deze afdeling baseren op het onderwijs uit Reggio Emilia. Dit wil zeggen dat ze naast het themaloos werken in de kleuterklassen, werken met sporen. Men gaat volgens Meeuwig, M. en Schepens, W. (2007) geen kennis en begrippen die van de leerkracht zelf komen, aanreiken aan kleuters. Deze vorm van onderwijs geeft kleuters de kans om zelf te ervaren vanuit hun eigen interesses en hun dagelijkse doen en laten. De kleuterleerkrachten vertrekken dan ook vanuit de interesses van de kinderen om hun ontwikkeling te verrijken (interview werking O.B.A.M.A., 2020 – bijlage 5).

Sofie Vermeyen

Daarbij is het belangrijk om de kleuters voldoende te observeren. De leerkracht moet kijken en luisteren naar waarmee kinderen bezig zijn en wat ze precies nodig hebben. Dit doet men volgens Sporen van Reggio door het jonge kind te zien als een krachtig iemand en niet als een Tabula Rasa². Daarnaast gaat het Reggio Emilia-onderwijs vooral werken in kleine groep om zo dieper in te gaan op het individuele kind. Ook zijn documentatiemiddelen erg belangrijk in dit onderwijs. Documenteren kan men op verschillende manieren. Op de kleuterafdeling van O.B.A.M.A. maken we onder andere gebruik van onderwerppapieren en brainstorms (zie figuur 1 en 2). Bijvoorbeeld: wanneer kinderen een plan hebben om iets uit te voeren, gaan we hier als leerkracht meestal eerst samen met de kleuters over brainstormen door een woordenspin te maken met tekeningen. Dit doen we ook wanneer de kleuters graag iets meer willen weten over een onderwerp. Op deze manier worden veel dingen al duidelijk voor de kleuter en voor jezelf als leerkracht.

Figuur 1: wat moet er in de koffer voor de overnachting?

Figuur 2: brainstorm soep maken

Daarnaast heeft elke kleuter ook een map (zie figuur 3 en 4) met al zijn ontwikkelingen en momenten doorheen de kleuterperiode erin verwerkt. Deze documentatiemap bevat onder andere tekeningen, foto's van bouwwerken, leuke momenten en herinneringen, liedjes, oefeningen,... Deze map is dus een individueel rapport van de ontwikkeling van een kleuter en zodoende een voorbeeld van documenteren en registreren in de kleuterklas. Dit is belangrijk om de visie van de school vast te houden in de kleuterwerking. In de toekomst moet dit, naast mijn ontwerp, een document zijn om aan de inspectie voor te leggen dat ze de leerplandoelen hebben aangereikt en/of behaald bij de kleuters.

² Het idee dat mensen worden geboren als een onbeschreven blad, dus zonder kennis, vaardigheid en persoonlijkheid. Wikipedia-bijdragers. (2020a, 27 januari). *Tabula rasa (psychologie)*. Geraadpleegd op 2020, van [https://nl.wikipedia.org/wiki/Tabula_rasa_\(psychologie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Tabula_rasa_(psychologie))

Figuur 3: map per kleuter

Figuur 4: binnenkant map per kleuter

Als laatste speelt de ruimte ook een belangrijke rol. Deze moet volgens het Reggio Emilia gebaseerd onderwijs zo authentiek mogelijk zijn en is vaak ook ingericht met loose parts en open-ended-play-materiaal om onder andere de kinderen zelf te laten fantaseren en zelf keuzes te laten maken (Meeuwig, M., & Schepens, W., 2007).

4.1.1 Tussentijdse conclusie op deelvraag 1

Uit de literatuurstudie om de werking van O.B.A.M.A te achterhalen, besluit ik dat deze methodeschool de vitamines van groei hoog in het vaandel draagt. Door autonomie, verbondenheid en competentie mee te nemen in hun naam en visie, zetten ze hier dan ook sterk op in. Daarnaast is het werken met sporen iets waar ze in de kleuterafdeling uit vertrekken. Leerkrachten gaan vooral in kleine groep werken en het documenteren is erg belangrijk om de ontwikkeling van de kinderen in kaart te brengen.

Ik heb door de literatuurstudie een concreet beeld gekregen op de werking op O.B.A.M.A.. Naast de verschillende internetbronnen en beleidsbronnen van de methodeschool zelf, heb ik ook mijn stage-ervaring zelf kunnen oproepen om de werking te beschrijven.

Voor mijn ontwerpeisen is het belangrijk om rekening te houden met het werken met sporen en het documenteren. Iets visueel is dus een pluspunt als we de link leggen met het doel en de werking uit het boek 'Sporen' van Reggio. Ook de documentatiemappen of een andere documentatievorm moeten een plaats krijgen binnen het registreren van de leerplandoelen. Doordat O.B.A.M.A. zo een sterke, uitgesproken visie en werking heeft in zijn kleuterafdeling heb ik als bedenking dat mijn ontwerp echt iets moet zijn wat bij de school past.

Wanneer mijn ontwerp goedgekeurd is door de leerkrachten en de school, zal dit – hopelijk – de visie en de werking op de kleuterafdeling alleen nog maar versterken.

4.2 Deelvraag 2: wat is werken zonder thema?

Werken zonder thema is een werkvorm die voornamelijk gebruikt wordt in het kleuteronderwijs. Tijdens deze werkvorm biedt de leerkracht geen thema aan. De kinderen hebben de mogelijkheid met een startaanbod in de hoeken te spelen dat hen voldoende onderdompelt in de werkelijkheid. Dit startaanbod of 'rijk basismilieu' is een erg belangrijk vertrekpunt en moet volledig en rijk genoeg zijn om te kunnen werken zonder thema (Menu, 2016).

Het rijk basismilieu is een van de basiselementen van een rijke leeromgeving en heeft als definitie: een geheel van materialen waartoe kinderen in de loop van de dag vrije toegang hebben, waarmee ze op vele manieren en domeinen actief kunnen zijn en dit met beperkte afhankelijkheid van de begeleiding van de leerkracht (ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs, 2014). In deze definitie zitten vijf pijlers vervat, nl.:

- Vrije toegang tot de materialen voor de kleuters: Kleuters mogen en kunnen vrij en zelfstandig materialen nemen in de klas.
- Een rijk geheel aan materialen: Er moet een combinatie zijn van verschillende materialen met de nadruk op het meervoud ervan.
- Over verschillende ontwikkelingsdomeinen heen: Het is belangrijk is dat elk leergebied aan bod komt.
- Op vele manieren kunnen omgaan met het materiaal: Kleuters moeten zelf initiatief kunnen nemen om hun spel vorm te geven.
- De beperkte afhankelijkheid van de leerkracht: Het is de bedoeling dat kleuters zelf kunnen experimenteren en tot spel komen met de materialen. Wanneer ze iets nodig hebben of ze je hulp willen, maak je hen natuurlijk wel afhankelijk van jou (Menu, 2014).

Naast het rijke basismilieu is het belangrijk dat er een procesgerichte tussenkomst is van de leerkracht. Wanneer deze twee aanpakfactoren aanwezig zijn in de klas, spreekt men van een rijke leeromgeving waarin de kleuter tot ontwikkeling kan komen (Menu, 2016).

Het werken zonder thema biedt volgens Els Menu (2017) verschillende voordelen. Themaloos werken geeft onder andere rust in de klas. Je krijgt meer tijd om te observeren en zo hoeken te verrijken en nieuwe spelimpulsen te geven aan kleuters. Ook is het de beste manier om in te zetten op de intrinsieke motivatie omdat je kan zien waar een kind op dat moment interesse in heeft en je hier op kan inspelen. Dit is iets dat O.B.A.M.A. nauw meedraagt in zijn visie.

Sommige kleuterscholen maken gebruik van het werken zonder thema voor één of enkele weken. Dit doen ze enerzijds zodat ze tijd kunnen maken voor het observeren van de kleuters hun interesses, noden, talenten, welbevinden en betrokkenheid. Anderzijds geeft het werken zonder thema ruimte om mee te kunnen spelen met de kleuters en zo een relatie op te kunnen bouwen. Daarnaast kan je via deze werkwijze een aanbod creëren dat voldoet aan de behoeften en het ontwikkelingsniveau van de kleuters en hierdoor de hoeken verrijken. Ook kan de leerkracht gericht inzetten op het welbevinden, sociaal-emotionele problemen en kleuters die meer zorg of uitdaging nodig hebben. Als laatste is het werken zonder thema een opstapje om samen met de kleuters een thema uit te werken. Je kan de interesses van de kleuters verkennen en van daaruit een thema echt laten groeien vanuit de kleuters door de

Sofie Vermeyen

ruimte die je jezelf en hen geeft (Wilde B.,2020). Om onder andere hier meer op in te zetten, heeft methodeschool O.B.A.M.A. gekozen om enkel te werken zonder thema.

Dit werken zonder thema is geen werkvorm om te improviseren volgens Els Menu (2014). Integendeel: Een planning, het vooropstellen van leerplandoelen en een agenda staan voorop. Door deze elementen kan men doelgericht werken in het werken zonder thema. Allereerst is het belangrijk om voldoende te observeren en mee te spelen. Zo krijg je de kans om de noden en interesses van de kleuters in kaart te brengen. Met deze concrete observaties van de kleuters kan men een planning opstellen om een rijk basismilieu te creëren. Observaties kunnen gedaan worden aan de hand van verschillende observatiesystemen om de betrokkenheid, het welbevinden en de kwaliteit van het spel te meten in verschillende hoeken in de klas (voorbeeld observatiesysteem Ferre Laevers - bijlage 6). Vanuit deze observaties kan men dan een rijk basismilieu creëren, hervormen en/of verrijken.

De planning is een goed instrument om te reflecteren op de noden, interesses en groei van de kinderen. De planning hangt dan ook nauw samen met het kindvolgsysteem, waar men de ontwikkeling en groei van een kind opvolgt en neerschrijft.

Naast een planning, maakt men best ook gebruik van een agenda om het doelgericht werken nog sterker te maken. Deze agenda is een dagagenda die men telkens aanvult per dag zodat de leerkracht een weekagenda krijgt op vrijdag. Het is met name een bundeling van hoekenfiches, hoekenverrijkingsfiches en begeleide activiteiten die op basis van observaties en vragen van kleuters aangeboden worden.

Aan deze hoekenfiches koppelt de leerkracht op voorrand leerplandoelen. Aan verrijkingsfiches worden leerplandoelen gekoppeld vanuit observaties, interesses en noden van de kinderen. Dit geldt ook voor begeleide activiteiten. Op deze manier wordt er doelgericht gewerkt binnen het themaloos werken. Het is belangrijk om hierbij vanuit het kind te werken en zo leerplandoelen voorop te stellen om deze na te streven in hoeken en activiteiten (Menu E., 2014).

4.2.1 Tussentijdse Conclusie op deelvraag 2

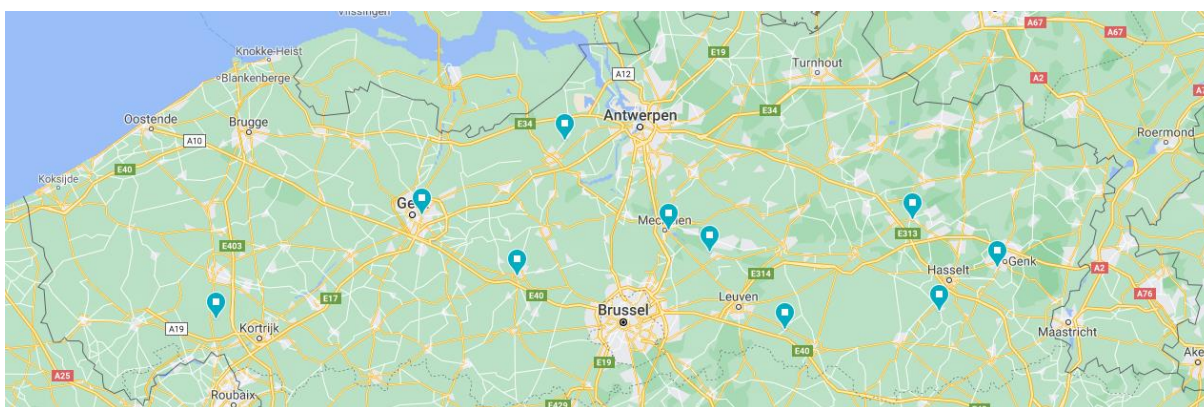
Het werken zonder thema wordt het hele schooljaar door gebruikt in de kleuterafdeling van O.B.A.M.A.. Wanneer men werkt zonder een thema is het belangrijk rekening te houden met vijf pijlers. Omdat ze deze werkvorm gebruiken in methodeschool O.B.A.M.A. is het belangrijk om in mijn ontwerp met deze gedachtegang te laten samenlopen. Het ontwerp moet nauw aansluiten bij het werken zonder thema en daarnaast ook werkbaar zijn met deze werkvorm in de kleuterklas.

Om in deze methode van werken doelgericht aan de slag te gaan, is het belangrijk gebruik te maken van hoekenfiches, verrijkingsfiches, observatiesystemen en dagplanningen. Enkel op deze manier kan men garanderen dat je vertrekt vanuit de interesses en noden van het kind en kan je je rijk basismilieu hieraan aanpassen. Uit de literatuur kan ik dus concluderen dat het ook bij het werken zonder thema belangrijk is om te werken met planningen, agenda's en het doelgericht werken. Deze insteek leert me dat deze dingen momenteel ontbreken op O.B.A.M.A..

4.3 Deelvraag 3: hoe registreren leerkrachten en hun scholen leerplandoelen in het kleuteronderwijs?

De inspectie legt volgens het Gemeenschapsonderwijs (2013) geen enkel instrument op hoe leerkrachten moeten registreren of wanneer en hoe leerplandoelen aan bod moeten komen. Ze vragen wel expliciet om aan te tonen dat er planmatig gewerkt wordt en dat men een gevarieerd aanbod voorziet om de leerplandoelen na te streven doorheen het schooljaar.

Met deze insteek heb ik enkele scholen bevroegd op welke manier zij de leerplandoelen registreren op hun school. Vanuit de databank van de Vlaamse gemeenschap zijn 130 methodescholen in Vlaanderen gecontacteerd met de vraag of ze themaloos werken. Indien het antwoord op deze vraag ja is, konden deze scholen een enquête invullen over hun werking en registratie van de leerplandoelen. Tijdens het versturen van deze mail werden er vier foutmeldingen vastgesteld. Ik kreeg in het totaal 13 ingevulde enquêtes teruggestuurd van verschillende onderwijsmedewerkers verdeeld over tien verschillende methodescholen over Vlaanderen (figuur 5).

Figuur 5: kaart van Vlaanderen met scholen die de enquête invulden

Uit de enquêtes die ik heb ontvangen (leidraad opstellen enquête – bijlage 7) kan ik besluiten dat de meerderheid van de scholen digitale, online programma's gebruiken. Zo kwam Smartschool vijf keer aan bod. Het doelenboek van OVSG was drie keer te lezen in de antwoorden. Questi was een systeem dat drie scholen gebruiken en Bingel kwam één keer aan bod. Daarnaast was er ook één school die een zelf-ontwikkeld screeningsdocument hanteert aan de hand van de ontwikkelingsdoelen.

De enquête wijst uit dat 55% van de scholen al andere systemen uitprobeerden in het verleden. De meerderheid van de leerkrachten heeft dus ervaring met twee of meerdere systemen om leerplandoelen te registreren. Daaruit kan ik opmaken dat er al veel scholen geëxperimenteerd hebben met verschillende programma's om tot een systeem te komen dat volledig bij de werking van de school past. Zo maken de scholen die ingegaan zijn op mijn enquête, gebruik van verschillende onderdelen om tot een systeem te komen dat bij de visie past. Ze maken onder meer gebruik van een mix van digitale en niet-digitale werkvormen: Smartschool, OVSG doelenboek (schriftelijk en digitaal), Questi en turflijst,...

4.3.1 Digitale registratievormen

Uit de bevraging kan ik concluderen dat het programma Smartschool het meest gebruikt wordt door methodescholen in Vlaanderen. Dit komt doordat dit programma heel snel werkt. Ook kan je in dit systeem heel gericht zoeken in je eigen klasleeftijd. Daarnaast is Smartschool ook een erg overzichtelijk systeem waarin je alle leerplandoelen duidelijk kan terug vinden.

BS Wonderwijs Alken, die ik interviewde (interview, 2021 - bijlage 8), gebruikt Smartschool. Ze vinden dit een handig systeem omdat de leerplandoelen handig te verwerken zijn. Alles staat daarnaast erg mooi geordend in dit systeem. Ook geven ze aan dat het een goed systeem is voor die liever digitaal werken. Een ander voordeel van Smartschool voor deze leerkrachten is dat je gemakkelijk kan terugkijken naar andere leerkrachten en jaren. Het nadeel dat de twee leerkrachten aangeven is dat men soms gewoon bepaalde leerplandoelen aanklikt of er bepaalde doelen worden vergeten. Ook is het moeilijk om op Smartschool alle routines en vaste attitudes in te roosteren.

Een ander systeem dan Smartschool is Questi. Dit systeem heeft als nadeel dat je veel moet zoeken, klikken, bewaren en delen. Ook maakt men er snel fouten mee. Het is wel gemakkelijk dat een collega, zorgcoördinator of directie kan meevolgen wat je ingeeft.

De Steinerschool in Turnhout die ik interviewde (interview, 2021 - bijlage 8), had een heel andere manier van werken. Zij maken gebruik van een eigen leerplan gemaakt voor Steinerscholen. Dit leerplan is opgesteld met verschillende blokken per leeftijd en ingedeeld in verschillende domeinen: grove en fijne motoriek, taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling, welbevinden en levenskracht. Binnen elk domein zijn er verschillende onderscheidingen die vervolgens nog onderverdeeld worden in een vraag en een concreet doel. Dit kan men dan rood of groen markeren afhankelijk of het kind dit al dan niet heeft behaald. Men heeft met dit systeem ook de functie om een reden toe te voegen. Als leerlingvolgsysteem gebruikt deze school Questi. Iedere leerkracht heeft leesrechten maar geen schrijfrechten.

Bingel is een registratievorm die erg snel en gebruiksvriendelijk werkt. Binnen de planner kan je al je lesactiviteiten en leermiddelen opslaan in een bibliotheek. Een agenda kan je heel vlot en snel maken. Ook kan je erg makkelijk en snel je activiteiten koppelen aan je agenda. Wel is het zo dat het een systeem is dat gekoppeld is aan de uitgeverij Van In. Wat het dus gemakkelijk maakt voor leermiddelen bij deze uitgeverij, maar tegelijkertijd 'verplicht' het systeem je school ook een stukje om daarbij aan te sluiten.

Een volgend registratiemiddel is het doelenboek dat leerkrachten van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs gebruiken. Hierbij worden de leerplandoelen van het OVSG in de agenda van het platform gezet. Leerkrachten die deze tool gebruiken vinden dit gemakkelijk omdat je de activiteiten kan kopiëren en deze zo opnieuw kan herhalen. Daarnaast is het positief dat je de leerplandoelen vlot kan terugvinden op leeftijd of op een trefwoord. Een negatief aspect is dat het lang duurt om een weekplanning in het platform te zetten omdat

Sofie Vermeyen

je voor elke activiteit die je voorziet al de doelen moet selecteren. Dit is erg tijdrovend voor de leerkrachten die er mee werken.

Uit de enquête kan ik afleiden dat de meerderheid de digitale vorm van turven het handigst vindt om te gebruiken. Deze digitale turflijsten zitten ook in de meeste programma's zoals Smartschool en Questi.

Uit de antwoorden zie ik ook dat de leerkrachten die dat gebruiken dit erg handig vinden omdat het snel en soms zelfs automatisch gebeurt.

4.3.2 Niet-digitale registratievormen

De eerste school die ik interviewde (interview, 2021 - bijlage 8), BS Wonderwijs, maakt gebruik van een systeem dat turflijsten genoemd wordt. Dit betekent dat men gaat turven hoeveel keer een bepaald doel aan bod komt en bij welke kinderen dit dan effectief nagestreefd is.

Naast de digitale turflijsten, zijn er ook fysieke turflijsten. Deze blijken nu minder gebruikt te worden door de leerkrachten die de enquête invulden. Vroeger gebruikten echter meerdere scholen deze papieren vorm wel als systeem om te registreren. Hieruit kan ik afleiden dat men tegenwoordig meer naar een digitaal systeem reikt om doelen te registreren. Dit komt omdat we in een digitale wereld zitten waarin meer en meer met de computer wordt gedaan. Via een digitale bron gaat het ingeven veel sneller en wordt alles automatisch geregistreerd en opgeslagen.

Methodeschool De Vlieger (interview, 2021 - bijlage 8) in Gent die Questi gaat gebruiken in de toekomst, maakt momenteel gebruik van brevetten die gekoppeld zijn aan de leerplandoelen. Zij kiezen voor een systeem dat deels digitaal en deels niet- digitaal is. Dit is volgens de school een coöperatieve werkvorm wat betekent dat men samenwerkt en samen naar een bepaald doel reikt. Dit zorgt ervoor dat men per leergebied doelgericht aan de slag kan gaan en gericht kan observeren. De school zet één à twee brevetten in de kijker. Dit zijn de focusdoelen voor een bepaalde periode. Deze registreert de school in een papieren leefboek. Het is de bedoeling dat deze focusdoelen daarnaast geregistreerd worden in Questi. Dit werkt de school in de toekomst verder uit.

De Vlieger maakt dus gebruik van een eigen ontwikkeld systeem dat bij de visie en de werking van de school aansluit. Elk ontwikkelingsdomein heeft zijn eigen brevetten en kleur. Aan elk brevet is een pictogram gekoppeld die leerkracht en kleuter kennen. Er is een document met een brevettenmuur waarin alle brevetten opgelijst zijn. In het midden bevindt zich een lijn die het midden van de kleutertijd voorstelt. De leerkracht kan de brevetten op twee manieren waarnemen bij de kleuter. De kleuter kan ervoor kiezen om te zeggen dat hij wil tonen wat hij kan. Het kan ook zijn dat de leerkracht dit spontaan of toevallig kan/moet waarnemen. Wanneer een kleuter dit kan, noteert de juf of meester dit. Om de paar weken maakt de leerkracht een stand van zaken op van de behaalde brevetten in de klas. Elk kind heeft daarbij een wolkje van karton dat omhoog hangt in de klas. Ze krijgen het pictogram van het brevet wanneer ze hebben aangetoond dat ze dat kunnen. Daarnaast heeft elk kind ook een groeiboek dat twee keer per jaar getoond wordt aan de ouders van de kleuters tijdens een oudercontact. In dit boek worden de verschillende wolkjes

Sofie Vermeyen

ingekleurd wanneer de verschillende stappen behaald zijn. De stappen worden ook apart ingekleurd.

In dit boek staan er ook opmerkingen naast het brevet waar vooral aandacht is voor positieve gegevens, maar waar ouders ook uit kunnen afleiden wanneer er iets niet goed gaat. Twee keer per jaar is er dus een verslag: een winter- en een zomerverslag. De leerkrachten zijn meestal een maand bezig om dit verslag voor te bereiden. Het resultaat wordt wel enorm geapprecieerd bij de ouders. Dit groeiboek wordt geladen op Questi zodat dit bij het leerlingvolgsysteem zit.

Ouders hebben ook de kans om tijdens de in- en uitlooptijd andere te kijken naar de wolk. Daarnaast hebben de leerkrachten fiches met de naam van het brevet, leerplan- en ontwikkelingsdoelen en wat het kind moet kunnen voor het brevet te halen. Op deze manier kunnen ze op een makkelijke manier aftoetsen wat het kind moet kunnen om het brevet te behalen.

Als laatste bleek uit de enquête ook dat er nog een school een zelfontwikkeld screeningsdocument gebruikt. Dit systeem is gebaseerd op de ontwikkelingsdoelen die de overheid oplegt als minimumdoelen die nagestreefd moeten worden in o.a. het kleuteronderwijs om kwaliteitsvol onderwijs te bieden.

Al deze voorgaande systemen en de verdere uitwerking ervan binnen scholen zijn erg leerkracht- en visiegericht. Ik heb vooral gelezen in de antwoorden dat het voor elke school zoeken is om een systeem te vinden dat past bij de visie van de school en tegelijkertijd werkbaar is voor leerkrachten.

De scholen die mijn enquête invulden, vonden het vooral belangrijk om ten eerste een systeem te hebben dat snel in te vullen is, een overzichtelijk beeld geeft en waarin makkelijk terug te zoeken is naar andere kinderen, leeftijden of jaren.

4.3.3 Tussentijdse Conclusie op deelvraag 3

Een aanpassing die ik in deze deelvraag heb uitgevoerd is om geen scholen in de buurt te interviewen, maar basisscholen in Vlaanderen te zoeken die ook zonder thema werken en dus een soortgelijke werking hebben.

Ik heb gekozen om 3 scholen te interviewen omdat ik op deze manier een concreter beeld en een bredere kijk krijg op het registreren van de leerplandoelen van verschillende scholen.

Uit de antwoorden die ik heb ontvangen vanuit de enquêtes en de gesprekken die ik deed met drie verschillende scholen kan ik concluderen dat elke school op een heel andere manier tewerk gaat. Er zijn wel enkele scholen die starten vanuit eenzelfde programma of visie op het registreren van de leerplandoelen, maar er dan toch een eigen versie van maken.

Zo zijn er scholen die werken met een digitale systeem, anderen gebruiken iets dat niet-digitaal is en er zijn scholen die beiden combineren. Daarnaast zien we ook dat er scholen zijn die een basisidee hebben op welke manier de doelen geregistreerd worden, maar dat elke leerkracht hierin nog zelf de keuze heeft hoe hij of zij dit effectief doet.

Ik merk dat er erg veel scholen die mijn enquête invulden, vertrekken vanuit ontwikkelingsdoelen. O.B.A.M.A. deed dit vorig schooljaar (2019-2020) ook. Van de onderwijsinspectie kregen zij de opmerking dat ze moesten vertrekken vanuit de leerplandoelen. Daarom de kritische bedenking dat enkel uitgaan van de ontwikkelingsdoelen niet voldoende is.

Daarnaast heb ik uit mijn enquêtes geen informatie kunnen halen over hoe scholen leerplandoelen die in de hoeken aangereikt worden, registreren. Dit is iets om rekening mee te houden naar mijn ontwerp toe omdat dit zeker niet vergeten mag worden in het uiteindelijke systeem.

Naar de ontwerpeisen neem ik ook mee dat ik een combinatie tussen een digitaal en een niet-digitaal systeem wil creëren. Daarenboven komt dat de leerkrachten wel nog een stukje zelf de keuzevrijheid moeten krijgen in de manier waarop de registratie gebeurt.

Het systeem van De Vlieger in Gent spreekt me enorm aan. Het is een systeem dat zowel een digitaal als een niet-digitaal stuk heeft. Daarnaast is het ook een systeem waar de leerkrachten erg soepel en flexibel mee om kunnen gaan om vooral te waar te nemen wat de kleuters zelf aangeven. Daarnaast werken zij ook met leefboeken per kind. Dit is een link die basisschool De Vlieger en O.B.A.M.A. gemeen hebben met elkaar.

4.4 Deelvraag 4: Wat is een werkbaar systeem voor O.B.A.M.A om leerplandoelen te registreren?

Volgens het interview dat ik afnam op 11 februari met de directeur en de drie kleuterleerkrachten van O.B.A.M.A. (interview werkbaar systeem voor leerkrachten O.B.A.M.A., 2021 - bijlage 9) blijkt dat ze het allemaal erg belangrijk vinden dat het systeem past dat bij de specifieke visie en werking van de school. De leerkrachten moeten er elk op hun eigen manier op een heel vrije wijze mee kunnen werken. Zo kan elke leerkracht apart de eigen sporen van zijn/haar groep bekijken. De doelen zullen dus per klasgroep anders worden gebruikt of anders in de activiteiten ingepland worden.

Daarnaast vinden de geïnterviewden het ook belangrijk dat het een werkbaar systeem is. Elke kleuterleerkracht moet de werkwijze snel in de vingers hebben. Op die manier wordt het een routine en gebeurt het automatisch en snel. Zo hebben de leerkrachten meer tijd om waar te nemen in de klas en in te spelen op interessesporen van de kleuters.

Een andere conclusie vanuit het interview is dat het aangenaam zou zijn voor de leerkrachten als het systeem direct in de klas gebruikt kan worden. Op die manier kunnen ze onmiddellijk inspelen op de interesses van de kinderen en zien ze elke dag de leerplandoelen die ze nog moeten aanreiken.

Uit de enquête die ik deed bij basisscholen in Vlaanderen, blijkt dat het soms moeilijk is om te bewaken dat alle doelen aangereikt zijn. Soms worden er doelen vergeten. Dit kan zijn omdat ze als minder belangrijk beschouwd worden of omdat ze moeilijker na te streven zijn binnen het themaloos werken. Het is belangrijk om ook hier rekening mee te houden in het ontwerp.

Vervolgens kan ik besluiten dat de geïnterviewde leerkrachten graag een systeem hebben waarvan minstens een deel fysiek tastbaar is. Dit is voor de kleuterleerkrachten duidelijker, meer gestructureerd en concreter. Op die manier kunnen ook ouders dit bekijken en krijgen ze een inkijk in de werking van de school. Zo ervaren de ouders een gevoel van geruststelling en veiligheid.

Voor de kleuterleerkrachten en de rest van het team is het belangrijk dat het een systeem is dat voor de volledige kleuterblok gebruikt kan worden. Het moet dus ook een systeem zijn dat flexibel is zodat bv. aan kinderen van de eerste kleuterklas ook doelen aangereikt kunnen worden van de tweede of zelfs derde kleuterklas. De school richt zich namelijk op snel lerende kinderen en daarom mag men de kinderen zeker niet tegenhouden om te leren. Het is dan ook belangrijk dat elke leerkracht overweg kan met hetzelfde systeem voor elke kleuterklas. Daarnaast moeten de leerkrachten de leerplandoelen leren kennen voor elke leeftijd zodat de doelen kunnen meevolgen op het niveau van het kind.

Het is belangrijk dat we de leerplandoelen zo vrij mogelijk hanteren en kijken naar de interesses van de kleuter. Het kan voorvallen dat er enkele activiteiten worden gedaan in kleine of grote groep zodat een leerplandoel aangereikt wordt omdat het belangrijk is. Maar meestal is het zo dat de kinderen door veel ervaringen zelf de doelen aanreiken en ermee aan de slag gaan.

Sofie Vermeyen

Dit houdt in dat leerkrachten goed moeten bewaken welke doelen er nog niet aangereikt zijn en daarop moeten inspelen. Dit kunnen ze doen door een aantal activiteiten aan te reiken waarin je deze leerplandoelen vooropstelt of door op deze doelen in te spelen wanneer je verrijkt in de hoeken. Daar verwacht ik persoonlijk een moeilijk punt dat zeker goed bewaakt en opgevolgd moet worden. Dit is nodig om te vermijden dat je op het einde van de kleuterschool nog veel leerplandoelen moet aanreiken bij de kleuters.

4.4.1 Tussentijdse Conclusie op deelvraag 4

Een werkbaar systeem voor de kleuterleerkrachten en de directie van O.B.A.M.A. is een systeem dat eerst en vooral bij de visie en de werking van de school moet passen. Ten tweede moet het systeem gemakkelijk hanteerbaar zijn voor de kleuterleerkrachten. Vervolgens moet het een systeem zijn dat gedeeltelijk of helemaal direct in de klas gebruikt kan worden en dat tastbaar is. Daarnaast vindt het team het belangrijk dat het een flexibel systeem is zodat het voor de hele kleuterblok gebruikt kan worden. Ook moet het voldoende flexibel zijn om kinderen leerplandoelen aan te reiken van boven hun fysieke leeftijd of groep waar ze bij horen.

5 Ontwerpen

In het hoofdstuk ontwerpen is het doel om tot een ontwerp te komen dat een antwoord biedt op het vooropgestelde praktijkprobleem en de geformuleerde onderzoeksvraag. Hiervoor zijn als eerste de ontwerpeisen te lezen. Deze ontwerpeisen zijn richtlijnen die bijdragen aan een mogelijke oplossing voor het praktijkprobleem gebaseerd op het vooronderzoek. Nadien komt de ontwikkeling en de implementering van het ontwerp aan bod. Niet alleen het ontwerp zelf, maar ook de uittestfase en bijhorende data-verzameling met kritische reflectie worden in dit hoofdstuk besproken.

Voor dit hoofdstuk gebruikte ik voornamelijk de kleuterleerkrachten en de directie van O.B.A.M.A. als bron. Daarnaast sprak ik ook de literatuur aan om bepaalde eisen en invulling ervan te staven.

5.1 Ontwerpeisen

5.1.1 Ontwerpeisen met betrekking tot vormgeving

- Zichtbaar en tastbaar in de kleuterklas zelf (O.B.A.M.A. en eigen ontwerpeis)
- Evenwicht tussen werk op papier en digitaal werk (O.B.A.M.A., enquêtes en interviews basisscholen Vlaanderen)
- Opgedeeld per leergebied en per (sub)-groep (eigen ontwerpeis)
- Systeem waarnaar de leerkrachten elke dag (kort) naartoe kunnen grijpen en er elke dag mee aan de slag kunnen in de klas (eigen ontwerpeis en literatuur)
- Vlot en makkelijk hanteerbaar (O.B.A.M.A., eigen ontwerpeis, enquêtes en interviews)
- Flexibel en vrij, voor de hele kleuterblok bruikbaar (O.B.A.M.A.)
- Ruimte voor een korte beschrijving hoe het doel concreet aan bod komt (eigen ontwerpeis)
- Documentatiemappen of andere documentatievormen aan bod laten komen (O.B.A.M.A. en eigen ontwerpeis)

5.1.2 Inhoudelijke ontwerpeisen

- De leerplandoelen van het GO! worden gebruikt in het ontwerp (literatuur en O.B.A.M.A.)
- De leergebieden wiskunde, Nederlands, Wereldoriëntatie (mens en maatschappij, wetenschappen en techniek), muzische vorming en media (literatuur en O.B.A.M.A.).
→ De leerplandoelen van het leergebied lichamelijke opvoeding worden niet in het systeem opgenomen omdat dit een apart leergebied is dat wordt aangeboden door de leerkracht lichamelijke opvoeding (O.B.A.M.A.)
- Rituelen en hoeken registreren in Noteble (eigen ontwerpeis)
- De registratie gebeurt voor de activiteiten die gebeuren in de kleuterklas (eigen ontwerpeis en literatuur)

5.2 Ontwerpidee

Het ontwerp van het systeem voor de kleuterafdeling van basisschool O.B.A.M.A. is een systeem dat bestaat uit twee verschillende delen.

Enerzijds heeft het systeem een fysiek onderdeel waar de leerkrachten kunnen nakijken of ze alle leerplandoelen in hoeken of activiteiten doorheen het jaar hebben nagestreefd bij de kleuters. Zo verkrijgen ze een duidelijk en overzichtelijk beeld van het doelgericht werken in de kleuterklas. Hierbij hoort ook een bepaalde documentatievorm. Dit kan gaan van de documentatiemap tot een klaskrant of een blog.

Anderzijds is er een digitaal onderdeel op het platform Noteble. Via dit platform kan de klasleerkracht bekijken welke leerplandoelen er aangeboden worden in de verschillende rituelen die aan bod komen doorheen een dag of week. De leerplandoelen die we hier aan koppelen noemen we dus de ritueeldoelen. Daarnaast gebruiken we Noteble ook om in kaart te brengen welke leerplandoelen er nagestreefd worden door te spelen in de hoeken of door de materialen te gebruiken die aanwezig zijn in de klas. Ook kan de onderwijsinspectie op die manier op een overzichtelijke wijze zien dat de leerkrachten doelgericht werken aan de leerplandoelen in de klas.

Deze twee delen zorgen er samen voor dat er een duidelijk beeld ontstaat waarop de leerkrachten hun doelgericht werken kunnen waarnemen. Daarnaast versterken deze twee delen elkaar om tot een evenwichtig geheel te komen als systeem om de leerplandoelen van de verschillende leerdomeinen aan te reiken in de kleuterklas. In dit verdere hoofdstuk wordt het systeem uitgebreid uitgelegd.

Ook kan u een instructievideo raadplegen met uitleg over het systeem als surplus aan de uitleg in dit hoofdstuk via volgende link voor de uitleg met de documentatiemap als documentatiemiddel: <https://photos.app.goo.gl/dq9iuMLu8e7t8a7R6>.

Volgende link naar de video neemt u mee naar de uitleg van het paardensysteem met de klaskrant als documentatiemateriaal: <https://photos.app.goo.gl/Amt3VxdtquUhreba9>.

5.2.1 Paardenrennen-systeem als houvast voor doelgericht werken voor leerkrachten O.B.A.M.A. school

Het fysieke systeem dat zorgt voor een houvast bij de leerkracht, is gemaakt vanuit de leerplannen van het GO!. Het systeem is bruikbaar voor de leergebieden wiskunde, Nederlands, wereldoriëntatie (mens en maatschappij en wetenschappen en techniek), muzische vorming en media. Voor het leergebied wiskunde maken we gebruik van de methodiek ijsbergrekenen door scholengroep Xpert.

De leerplandoelen binnen elk leergebied worden gebundeld in verschillende groepen. Deze groepen zijn te vergelijken met de subtitels die ook in de leerplannen te vinden zijn. De groepering van leerplandoelen die inhoudelijk bij elkaar aansluiten noemen we een fiche. Elke fiche is dus een verzamelblad van verschillende leerplandoelen met daaraan gekoppeld een code en de klas waarin het doel bereikt moet worden. Zo worden er voor elk leergebied een reeks fiches gemaakt zodat elk leerplandoel aan bod komt in de kleuterklas.

Nu komt het deel van het systeem waarvan we inspiratie hebben gehaald van een kermisattractie, namelijk het Paardenrennen. Bij het paardenrennen op de kermis is het de bedoeling dat men door balletjes in de juiste gaatjes te rollen, het paard naar de finish leidt. (zie figuur 6)

Figuur 6: voorbeeld kermisattractie paardenrennen

Het systeem als houvast voor de leerkrachten in de klas werkt eigenlijk ongeveer hetzelfde. De leerkrachten moeten uiteraard geen balletjes rollen, maar de fiches die eerder uitgelegd zijn, stellen de paarden voor. De fiches (zie figuur 7) zitten allemaal in vakjes op een groot bord dat in de klas ophangt (zie figuur 8).

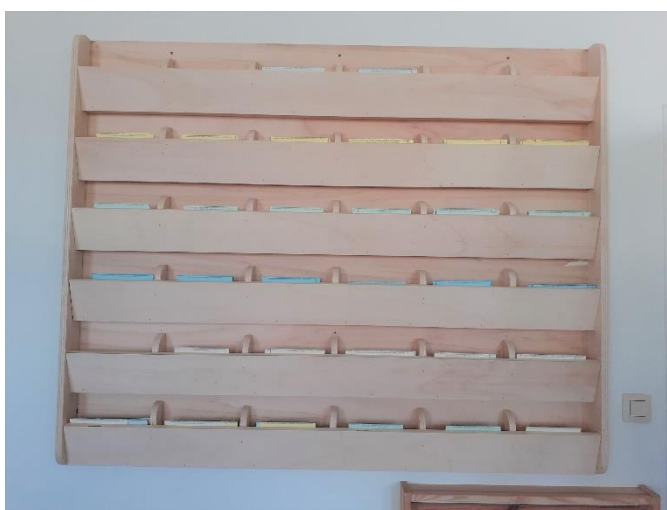
Alle fiches vertrekken op dat bord bij het vakje 0. Bij enkele groten geleide activiteiten of een project selecteert de leerkracht, vooraf of achteraf, de fiches met de belangrijkste doelen van dat project of die activiteiten.

Bv. huishoudelijke activiteit: choco maken

- Nederlands fiche 3 + 14
- W.O. fiche 21

Sofie Vermeyen

Nederlands - fiche 3: mondelinge taalvaardigheid - LUISTERVAARDIGHEDEN - BEGRIJPEND LUISTEREN - LUISTEREN NAAR PERSPECTIEVE TEKSTEN		
11220	Voor hen bestemde enkelvoudige instructies begrijpen en uitvoeren.	K1+2
11221	Voor hen bestemde meervoudige instructies begrijpen en uitvoeren.	K3
11222	Voor hen bestemde instructies waarbij hen gevraagd wordt mondeling te handelen, begrijpen en uitvoeren.	K3
11223	Eenvoudige instructies bij opdrachten die opgebouwd zijn uit ten hoogste twee duidelijk onderscheiden stappen, begrijpen en uitvoeren.	G1

Figuur 7: voorbeeld fiche Nederlands

Figuur 8: paardensysteem in de klas

De fiches die aan bod gekomen zijn tijdens de activiteiten of het project, schuiven een kolom naar rechts op. Op die manier ziet de leerkracht hoeveel keer een fiche aan bod gekomen is en kan de leerkracht op die manier bewaken dat alle fiches - en dus alle leerplandoelen - aan het einde van het schooljaar aan bod gekomen zijn. Want als een fiche niet gebruikt wordt, blijft het bij het vakje 0. Zo wordt het ook visueel duidelijk dat er voor dit leergebied en deze leerplandoelen nog werk aan de winkel is voor de leerkracht. Zoals eerder vermeld, kan de leerkracht er dan voor kiezen om hier extra op in te zetten door enkele begeleide activiteiten te voorzien of door nieuwe verrijkingen in de hoeken aan te bieden die vertrekken vanuit deze leerplandoelen.

	0	1	2	3	4	5	6
Wiskunde							
Nederlands							
W.O.							
M.V.							
Media							

Tabel 1: technische weergave paardensysteem in de klas

Als een fiche van een domein van wiskunde in het paardensysteem bv. in kolom 3 zit, weet je als leerkracht ook graag hoe dat komt. Er zijn dan in principe 3 grote activiteiten of projecten geweest waarin de doelen van deze fiche centraal stonden. Welke activiteiten of projecten?

Sofie Vermeyen

Dit registreren we in een zelfgekozen documentatievorm door de leerkracht. Deze documentatievormen worden in het volgende onderdeel (5.2.2) verder toegelicht. In de documentatie staan al de fiches geclusterd per tijdsblok of project. Daarbij kan de leerkracht kiezen om de datum of nummers van de fiches in de documentatievorm te noteren. Ook kan de leerkracht ervoor kiezen om een apart document bij te houden waarin men oplist waar het nummer van de klaskrant of blog te vinden is met daarbij de verschillende fiches die aan bod gekomen zijn.

Even terug naar ons voorbeeld van de huishoudelijke activiteit.

Bv. huishoudelijke activiteit: choco maken

- Nederlands fiche 3 + 14
- W.O. fiche 21

Wanneer fiche 3 en 14 van Nederlands en fiche 21 van wereldoriëntatie werden behandeld tijdens de activiteit, komen deze fiches in de documentatievorm te staan. Aan het document waarin de koppeling wordt gedaan, kunnen we dan de verschillende fiches, in dit voorbeeld NL fiche 3 en 14 en W.O. fiche 21, koppelen.

De kleuters krijgen tijdens hun kleuterloopbaan de kans om gedurende 3 of 4 schooljaren aan de verschillende leerplandoelen te werken. Belangrijk is dat de leerkrachten bij de oudste kleuters de nodige leerplandoelen nastreven opdat ze een vlotte overgang kunnen maken naar de lagere school.

5.2.2 Pedagogisch documenteren in de kleuterklas

De leerkracht biedt activiteiten aan waarin bepaalde leerplandoelen onder een andere vorm (variatie) aangeboden worden. De activiteiten of projecten komen in een bepaalde documentatievorm. Hieronder even een verduidelijking van documentatievormen en voorbeelden die de leerkrachten van O.B.A.M.A. eventueel kunnen opnemen.

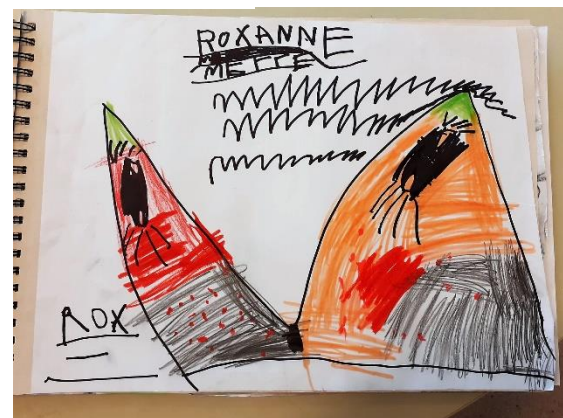
- De documentatiemap
 Elke kleuter op O.B.A.M.A. heeft een documentatiemap. Deze wordt nu gebruikt om ontwikkelingen te bekijken aan de hand van foto's, tekeningen en werken. Deze map vormt tegelijkertijd een leidraad binnen de oudergesprekken. De documentatiemap kan ook perfect gebruikt worden om nog meer en beter te documenteren en te registreren in de kleuterklas. Wanneer men een project of activiteit doet, kan de leerkracht in het boek een datum en de nummers van de fiches noteren zodat er een link komt met het paardensysteem. Op die manier zie je niet alleen visueel de ontwikkelingen en de leerlijn, maar neem je als leerkracht ook waar aan welke leerplandoelen je werkt in projecten of activiteiten. Hieronder een voorbeeld van een documentatiemap van een kleuter waar de ontwikkelingen van het schrijven duidelijk worden in de prenten (zie figuur 9,10 en 11).

Figuur 9: documentatiemap kleuter

Figuur 10: schrijfontwikkeling

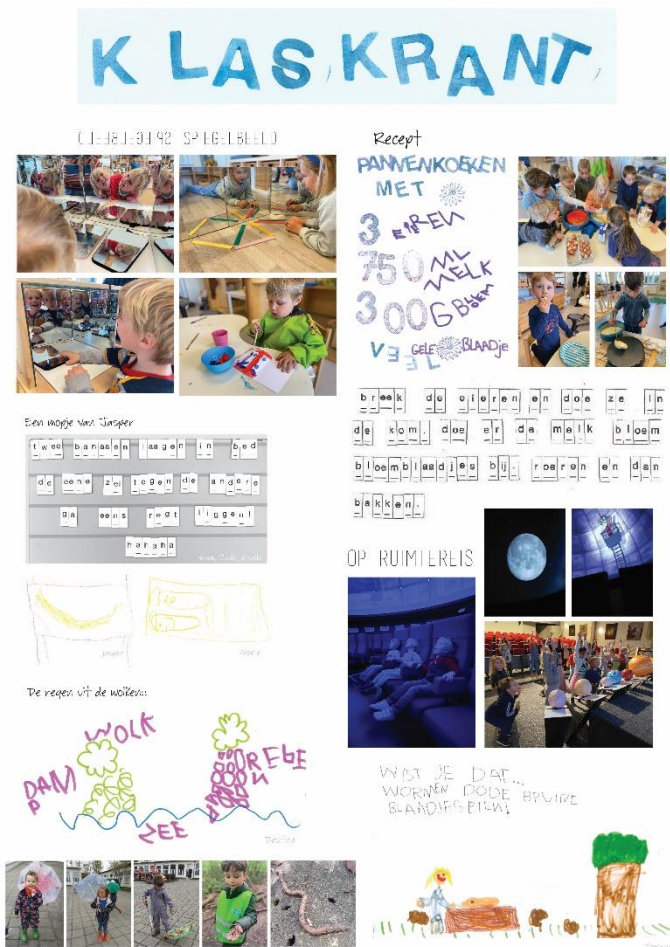
Figuur 11: schrijfontwikkeling

Sofie Vermeyen

Deze vorm van documentatie is in eerste instantie bedoeld voor de jongere kleuters omdat er nog niet te veel sprake is van geletterdheid en gecijferdheid. Er is wel plaats voor veel groot-motorisch werken, stempelen en schrijven.

- De klaskrant

Een krant is een meer verfijnde vorm van documenteren en is bestemd voor de oudste kleuters. In deze krant komen verschillende projecten en activiteiten aan bod waarover de kleuters hebben geleerd. Het verslag van projecten en activiteiten wordt op verschillende manieren vormgegeven. Zo heb je bijvoorbeeld een recept, een wist-jedatje, een mop of raadsel, ik heb geleerd dat... , een gedicht, foto's,... . Dit vergt uiteraard meer werktijd en aandacht. Ook bevat de krant meer geletterdheid en kunnen er natuurlijk ook veel talige en wiskundige doelen aan gekoppeld worden. De klaskrant is dus als het ware een samenvatting van kennis en vaardigheden die de kleuters hebben opgedaan in een bepaalde periode. De leerkracht en de kleuters werken dan ook samen aan dit eindresultaat. Hieronder een voorbeeld van een klaskrant.

Figuur 12: voorkant klaskrant

Figuur 13: achterkant klaskrant

Sofie Vermeyen

In deze klaskrant hebben de kinderen onder andere gewerkt rond de wiskundedoelen van spiegelen en meten, ontluikende geletterdheid en de functies van geschreven taal (zie foto 12 en 13)

- De klasblog
Deze digitale documentatievorm kan zowel voor de oudste als voor de jongste kleuters gebruikt worden. De afhankelijkheid van de leerkracht kan verminderen naargelang de leeftijd van de kinderen toeneemt en de zelfstandigheid en de hulp om mee de blog vorm te geven stijgt wanneer de kleuters ouder worden. Deze vorm is eigenlijk de digitale versie van de klaskrant. Op deze blog komen activiteiten en projecten waaraan de kleuters hebben gewerkt. Alles wordt visueel ondersteund met foto's, filmpjes, muzische werken, recepten,....

De leerkracht kan zelf kiezen welk van bovenstaande documentatievormen hij/zij gebruikt naargelang zijn of haar interesse en voorkeur. De leerkrachten mogen zich ook laten inspireren om een andere, eigen vorm van documentatie te creëren.

Door te documenteren in de kleuterklas wordt snel duidelijk binnen welk aanbod aan activiteiten er aan welke doelen gewerkt wordt. Ook kan je op die manier zien wie heeft deelgenomen aan welke activiteit of welk project.

5.2.3 Noteble voor hoeken of materialen als bewijs van doelgericht werken naar de onderwijsinspectie toe

We koppelen de leerplandoelen van het GO! aan de verschillende hoeken in de klas. Dit doen we voor de volgende hoeken van de oudste kleuters:

- Nabootsingshoek
- Constructiehoek
- Leeshoek
- Vrije creahoek
- Spelletjeshoek

Deze oplijsting is te vinden in het platform Noteble, waarna de leerkracht hier altijd nog aanpassingen aan kan doen. Op die manier heeft de leerkracht ten eerste al een concreet beeld van de verschillende leerplandoelen die al in de hoeken aan bod komen. Zo weet de leerkracht ook dat ze deze doelen nog kan herhalen en aanbieden in geleide activiteiten of tijdens het meespelen in de hoeken, maar dat ze vrijwel allemaal in de hoeken nagestreefd worden door het spel van de kinderen.

Daarnaast staat er op het platform Noteble ook een lijst van de verschillende rituelen die zich voor doen in de klas op een schooldag. Volgende oplijsting hebben de kleuterleerkrachten als rituelen opgegeven:

- De ochtendkring met de kalenders en het dag- en weekverloop
- Verhaal voorlezen

Sofie Vermeyen

- Toilet en handen wassen
- Regenpak, jas, laarzen en/of schoenen zelfstandig of met hulp aandoen
- Speeltijd
- Bos

Op die manier scheiden we de ritueeldoelen die elke dag aan bod komen van de leerplandoelen die behandeld worden in activiteiten of projecten. Zo hebben we dan weer een beter beeld van de leerplandoelen binnen de leergebieden die nog nagestreefd moeten worden. Dit wil wel niet zeggen dat ze niet kunnen voorkomen in projecten of activiteiten.

5.3 Ontwerp testen in de praktijk

5.3.1 De introductie

Een week voor de start van het uittesten, op maandag 26 april 2021, stelde ik het definitieve ontwerp voor aan de kleuterleerkrachten tijdens de personeelsvergadering. Op die manier had ik niet alleen de kijk en de gedachte van de kleuterleerkrachten, maar van het hele team. In deze voorstelling legde ik kort uit hoe ik tot het uiteindelijke ontwerp ben gekomen, onder meer vanuit input uit interviews en een enquête. Daarna vertelde ik hoe het systeem eruit ziet, hoe de leerkracht ermee moet werken en wat het doel is. Ook vertelde ik dat elke leerkracht me op elk moment feedback mocht geven tijdens de periode van het uittesten. Zoals ik eerder al vermeldde, was het hele team bij de voorstelling aanwezig. Daaruit kwam de opmerking dat wanneer je een fiche uit het paardensysteem haalt om ermee te werken en het in te zetten in de klas, je je als leerkracht wel eens zou kunnen vergissen in welk vakje de fiche zit. Dit was een terechte opmerking. Na wat luisteren naar elkaars ideeën en meningen, kunnen we dit oplossen door een aantal paperclips op de fiche te bevestigen. De hoeveelheid paperclips komt overeen met het nummer van het vakje waarin de fiche.

5.3.2 Fase van het uittesten

Na de introductie op maandag 26 april 2021, gingen de kleuterleerkrachten en ik doorheen heel de maand mei aan de slag met het systeem.

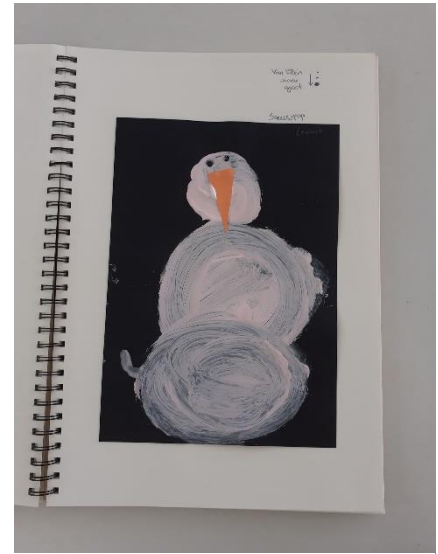
Elke klasgroep heeft zijn eigen paardensysteem ophangen in de kleuterklas. De jongste kleuters (instappers en eerste kleuterklas) hebben alle leerplandoelen van eerste, tweede en derde kleuterklas op hun fiches. De oudste kleuters (tweede en derde kleuterklas) hebben de leerplandoelen van de tweede en derde kleuterklas en enkele die pas in de eerste graad van het lager onderwijs behaald moeten worden.

Deze keuze maakten we omdat we de ontwikkeling van de kleuters niet willen tegenhouden en de kleuters elk op hun eigen manier willen laten groeien op hun eigen tempo. Wanneer kleuters dus nood hebben aan uitdaging of leerplandoelen naar niveau of interesse, kan de leerkracht ook makkelijk kijken naar doelen die pas aangehaald moeten worden in een hogere klas.

De groep van de jongste kleuters gebruikt in deze periode de documentatiemap als documentatiesysteem. De leerkracht van de jongste kleuters kiest leerplandoelen uit het paardensysteem waar ze nog mee wil werken. Wanneer de kleuters bepaalde activiteiten hebben gedaan, komt dit in de documentatiemap van het kind. Rechts een voorbeeld van een tekening waarbij de kleuters de sneeuwballen van klein naar groot moesten schilderen.

De leerkracht van de oudste kleuters koos voor de klaskrant om uit te proberen. Door verschillende grote activiteiten, projecten en hoekenspel, komen de kleuters samen met de leerkracht tot een geheel van foto's, tekeningen en werken. Het vormgeven van deze klaskrant nam daarom ook een hele maand in beslag. In de klaskrant kunnen we veel leerplandoelen koppelen. Het vormt daarnaast een mooie verbintenis tussen het leven in de klas en ouderbetrokkenheid. Want de kleuters kregen elk een klaskrant mee naar huis. Zowel de kinderen als de leerkracht hebben doorheen het maken van deze krant veel geleerd. Het resultaat zag u hogerop al. In bijlage zitten foto's van het proces van de kleuters naar hun eindproduct (bijlage 10).

Naast het visuele paardensysteem en het documentatiesysteem betrekken we – zoals eerder vermeld – ook Noteble. Op dinsdag 27 april hadden de kleuterleerkrachten en ik een teamvergadering om de hoeken en de rituelen in de kleuterklas als project aan te maken in Noteble en hieraan de juiste leerplandoelen aan te koppelen. Op die manier konden we samen nadenken over de verschillende mogelijkheden binnen het digitale systeem en welke rituelen, hoeken en leerplandoelen we gebruiken.

Figuur 14: wiskundige activiteit seriëren

5.3.3 De ervaringen van het team

De kleuterleerkrachten en de andere leerkrachten waren onder de indruk. Ze waren daarnaast erg nieuwsgierig en benieuwd hoe het systeem zou lopen en hoe ze het in de praktijk zouden ervaren. De kleuterleerkrachten staan helemaal achter het systeem en hoopten natuurlijk dat dit systeem een goede en blijvende impact heeft op de school. De reden waarom ze zo achter het systeem staan, is omdat het ontwerp visueel is en een concrete een houvast biedt aan de leerkrachten. Toch hebben ze nog altijd de vrijheid om hun eigen visie en interesse in het systeem te integreren.

Alle kleuterleerkrachten hadden doorheen de uittestfase een positieve ervaring met het paardensysteem. De leerkrachten weten nu op dit moment waar ze de laatste maand nog aan kunnen werken vooraleer de kleuters naar de volgende klas gaan. Ook zijn ze tevreden van het feit dat ze toch nog veel vrijheid hebben over welke doelen ze wanneer aanreiken en op welke manier ze dit doen. Daarnaast vinden ze het een systeem dat – als je het één keer onder de knie hebt – erg snel en bruikbaar is om voor of na school tijdens de werktijd te gebruiken. Daarenboven kan je het zelfs doorheen de schooldag gebruiken wanneer een kleuter plots met een idee komt.

De kleuterleerkrachten hebben daarnaast een betere en vlottere voeling gekregen met de leerplandoelen van het Gemeenschapsonderwijs. Ze weten beter en sneller welke activiteiten ze aan welke doelen kunnen koppelen doordat ze een concreter beeld hebben van wat een leerplandoel nu precies betekent.

De leerkracht van de jongste kleuters vond het moeilijk dat enkel de klas (zie cirkel in foto 15) op de fiche staat wanneer het leerplandoel nagestreefd of behaald (in het geval van het lager onderwijs) moet worden. Dit omdat ze zo geen overzicht heeft welke doelen al aangereikt moeten worden bij de jongste kleuters en welke leerplandoelen ze dan eventueel kan aanreiken aan kleuters die meer uitdaging nodig hebben en die dus pas in een latere kleuterklas aangereikt moeten worden. Aan dit probleem kan ik voldoen door de fiches die in de klas van de jongste kleuters staan, aan te passen. Deze pas ik door de leerplandoelen die bij de jongste kleuters bereikt moeten worden in het vet te zetten zodat dit op deze manier duidelijk wordt.

Nederlands - fiche 3: mondelinge taalvaardigheid - LUISTERVAARDIGHEDEN - BEGRIJPEND LUISTEREN - LUISTEREN NAAR PERSPECTIEVE TEKSTEN		
11220	Voor hen bestemde enkelvoudige instructies begrijpen en uitvoeren.	K1+2
11221	Voor hen bestemde meervoudige instructies begrijpen en uitvoeren.	K3
11222	Voor hen bestemde instructies waarbij hen gevraagd wordt mondeling te handelen, begrijpen en uitvoeren.	K3
11223	Eenvoudige instructies bij opdrachten die opgebouwd zijn uit ten hoogste twee duidelijk onderscheiden stappen, begrijpen en uitvoeren.	G1

Figuur 15: verduidelijking wanneer doel aangereikt/behaald moet worden

Sofie Vermeyen

5.3.4 Eigen ervaring

Ik ervaar mijn ontwerp als een erg positieve en leerrijke ervaring. Ik leer de leerplandoelen enorm goed kennen en leer er concreet mee werken. Ik bekijk de leerplandoelen meer en meer als een echt hulpmiddel om te starten aan activiteiten. Daarnaast werk ik erg vlot en graag met het systeem zelf. Ik ben iemand die niet graag werkt met het klassieke systeem waar je voor elke uitzonderlijke activiteit moet aanduiden aan welke doelen je gewerkt hebt. Ik heb graag wat meer plezier in het registreren en wil ervoor zorgen dat dit naast het voor de klas staan met de kleuters ook een leuke activiteit is die niet tijdrovend is.

Met het paardensysteem kan ik nu vlot in de klas op eender welk moment kijken waar we aan willen werken en hoe we dit aantonen in de documentatie. De kinderen worden als het ware mee betrokken bij hun leerproces. Enerzijds door mee te kiezen welke leerplandoelen aan bod komen en anderzijds door te mee te werken aan de documentatie als eindresultaat en bewijs.

Mijn ontwerp werd op 22 april 2020 ook voorgesteld aan pedagogisch begeleider, Lotje de Spiegeleer, van het GO!. De pedagogische begeleidingsdienst vond het een creatief, waardevol en nog niet eerder gezien systeem. Ze hadden direct meer interesse om er meer over te weten te komen. De pedagogische begeleider luisterde naar mijn ontwerp en bevestigde het antwoord van de begeleidingsdienst en het team van O.B.A.M.A.. Ze vond het positief dat er hogere leerplandoelen in opgenomen werden voor kinderen die meer kunnen en/of meer uitdaging nodig hebben. Daarnaast was het paardensysteem een manier om erg doelgericht te werken in de kleuterklas. Als tip gaf ze nog mee dat het beter was om een onderscheid te maken tussen inhoudelijke en ritueeldoelen. Daarom dat dit is opgenomen in Noteble.

5.4 Conclusie

Het systeem moest vlot hanteerbaar, zichtbaar en tastbaar zijn in de klas, flexibel en vrij en vertrekend vanuit de leerplandoelen van het GO!. Met het paardensysteem in de klas, de documentatievormen en Noteble voor rituelen en de hoeken heb ik hier geprobeerd om aan bovenstaande eisen zo goed mogelijk te voldoen. In mijn opzicht is dit goed gelukt. Het systeem heeft voor de periode waarmee de kleuterleerkrachten en ik ermee gewerkt hebben, zijn nut en waarde laten zien. Ook de directie vindt het na het uittesten een echte meerwaarde voor de kleuterafdeling en iets dat helemaal bij de school en haar visie past. In de maand van het uittesten zijn we veel bezig geweest met het verplaatsen van de kaartjes na een grote activiteit of project, het documenteren in de documentatiemappen en de klaskrant en het bekijken welke fiches nog aan de beurt moeten komen. De opmerking van een lid van het team over wat er gebeurt als je een fiche uit het paardensysteem neemt en je niet meer weet waar je dit uit nam, was een goed, praktisch punt waar ik nog niet aan dacht. Dit hebben we samen opgelost door paperclips te gebruiken om dit duidelijk te maken. Daarnaast is het belangrijk om in de toekomst rekening te houden met het feit dat het voor de leerkracht van de jongste kleuters duidelijk moet zijn welke leerplandoelen aangereikt moeten worden in haar klas.

Zowel de leerkrachten, de directie als de pedagogische begeleider waren erg enthousiast over dit tastbare, creatieve idee om de leerplandoelen op deze manier in de klas te brengen. Het was voor iedereen – inclusief mezelf – een heel andere, innovatieve manier om de leerplandoelen te registreren. Deze manier van registratie en administratie is zowel voor de kleuterleerkrachten van O.B.A.M.A. als voor mij een erg positief systeem en ervaring. We delen de mening dat het iets tastbaars moest zijn zodat de leerkracht zeker weet welke leerplandoelen al aan bod zijn gekomen en welke nog niet. Nu is dit zichtbaar in de klas en vinden we het leuk om met dit systeem aan de slag te gaan. Het is nu een werk dat de leerkrachten met plezier kunnen doen. Dit werd ook bevestigd tijdens het maken van de klaskrant. De leerkracht en de kleuters hebben hier veel werk in gestopt, maar achter deze klaskrant zitten zoveel leerplandoelen, mooie leermomenten, waardevolle situaties en vooral veel liefde en plezier. Het is een groot eindresultaat waar de hele klas gedurende een maand kan naartoe werken.

6 Concluderen en vooruitblikken

6.1 Algemene conclusie

“Hoe kunnen we een werkbaar systeem maken of vinden voor de leerkrachten van methodeschool O.B.A.M.A. om de leerplandoelen te registreren in het kleuteronderwijs vanuit het werken met sporen?” Dit was de onderzoeksvraag die in deze bachelorproef centraal stond en waar ik zo goed mogelijk probeerde een antwoord op te vinden. En inderdaad, we hebben een systeem gemaakt om de leerplandoelen te registreren voor basisschool O.B.A.M.A. in het kleuteronderwijs rekening houdend met het werken met sporen. Dit systeem is een paardensysteem in de klas dat samen met de documentatievormen en Noteble een onderbouwde registratievorm is om te gebruiken. Door te kijken naar andere scholen in het werkveld met interviews en een enquête en door daarnaast literatuur te verkennen en te analyseren en de visie van Els Menu onder de loep te nemen, heb ik verschillende kritische bronnen geraadpleegd om een antwoord te verkrijgen op de onderzoeksvraag. Al deze bronnen hebben een stukje bijgedragen tot het zelfontworpen en creatieve systeem dat nu in de kleuterklassen van O.B.A.M.A. te vinden is.

Deze onderzoeksvraag heb ik kunnen beantwoorden door eerst een antwoord te vinden op de deelvragen. Ik heb me eerste verdiept in wat de werking is van methodeschool O.B.A.M.A.. Hier ben ik te weten gekomen dat het een basisschool is waar ze elk kind in zijn waarde laten en het belangrijk is om elk kind de kans te geven om op zijn eigen tempo te groeien, ongeacht of dit snel of iets trager is. Ontwikkelingsvoorsprong, breinvriendelijk leren, autonomie, motivatie en authenticiteit zijn belangrijke pijlers in hun onderwijs. Vervolgens ben ik in de literatuur gaan opzoeken wat werken zonder thema inhoudt. Werken zonder thema is een werkvorm om in de klas te gebruiken. Hierbij is het vooral belangrijk dat men inzet op het doelgericht werken in hoeken en activiteiten en daarbij kijkt naar de interesses en de noden van de kleuters.

Daarna heb ik in het onderwijswerkveld bevestigd hoe zij registreren. Ik maakte vanuit de resultaten een onderscheid tussen digitale en niet-digitale registratievormen. Zo gebruiken sommige scholen Questi, Smartschool of het doelenboek van het OVSG. Een turflijst is dan weer een voorbeeld van een niet-digitale registratiebron. Als laatste ben ik gaan bevroegen wat een werkbaar systeem is voor de kleuterleerkrachten van O.B.A.M.A. Hier kwam uit dat de leerkrachten het vooral belangrijk vonden dat het een vrij, niet tijdrovend en visueel systeem nodig hadden.

Door de onderzoeksvraag te beantwoorden met de verschillende bronnen als hulpmiddel, is het me gelukt om mijn onderzoeksdoel te bereiken. Het systeem leent ertoe om snel, vrij en à la minute in te zetten op de leerplandoelen in de klas. Omdat basisschool O.B.A.M.A. nu een registratiesysteem heeft, kan de school hiermee verder werken om het nog meer naar hun eigen noden en hand te zetten. Het systeem is nu een begin om aan de inspectie te tonen dat ze aan de leerplandoelen werken en deze ook registreren.

6.2 Reflectie op het onderzoeksproces

In de eerste onderzoeksstap – ‘oriënteren’ – zat ik eerst een beetje vast doordat ik mijn focus in het begin nog vooral legde op het werken zonder thema. Na een aantal overlegmomenten en het toepassen van verschillende onderzoekstechnieken kwam ik tot de conclusie dat ik mijn focus van het onderzoek moest verplaatsen naar het registreren van de leerplandoelen. Dit had ik graag anders aangepakt door breder en met een andere bril te kijken naar het praktijkprobleem van de school. Eens de focus bepaald was, had ik snel een concreet antwoord op de 5xW+H vragen. De stageschool zelf is een erg belangrijke bron geweest doorheen mijn onderzoek. Deze bachelorproef is echt gericht op hun specifiek praktijkprobleem. Daarnaast was onderwijscoach Els Menu een grote informatiebron om verschillende zaken te weerleggen of te bevestigen.

In het hoofdstuk ‘richten’ lukte het me snel om het onderzoeksdoel concreet te krijgen en een concrete en gepaste onderzoeksvraag en deelvragen te vinden om de rest van het onderzoek vorm te geven. Daarnaast gaf het onderzoeksdoel al een duidelijke richting om het ontwerp uit te werken voor O.B.A.M.A.. Dit vond ik erg positief. Op die manier kon ik snel verschillende nuttige informatiebronnen zoeken.

‘Plannen’ deed ik in hoofdstuk drie. Ik maakte een visuele planning waarin ik duidelijk kon zien wat ik al deed en wat er nog op de planning stond om kritische antwoorden te vinden op mijn onderzoeksvraag. Ik wilde voldoende informatie uit de praktijk verzamelen. Daarom dat ik bij het opstellen van de planning goed nadacht van wie ik best enquêtes en interviews zou afnemen als aanvulling op de literatuurstudie.

Ook in de onderzoeksstap ‘verzamelen en analyseren’ waren de leerkrachten en de directie van O.B.A.M.A. een grote informatiebron. Zij konden me informeren over welke systemen ze al hebben gebruikt, hoe deze liepen en wat ze nodig hadden in het systeem. Daarnaast waren de drie scholen die ik interviewde een belangrijke bron. Deze bron leerde me hoe de registratie liep in andere scholen. Ook was dit zo voor de enquête die ik afnam bij verschillende scholen in Vlaanderen. Ik had graag nog meer informatie willen vinden in het onderwijsveld, hiervoor had ik graag fysiek naar andere scholen willen trekken om hun systeem te bekijken en misschien wel eens uit te proberen voor één of meerdere dagen. Door de huidige COVID-19-maatregelen was dit echter niet mogelijk.

Na het verzamelen en analyseren kwam ik tot het ‘ontwerpen’ van mijn idee. We vertrokken vanuit de fiches in de klas en kwamen uiteindelijk tot het idee om de fiches in het paardensysteem te plaatsen. Ik vind dat ik dit goed heb gedaan omdat ik heb geprobeerd om zoveel mogelijk personen die geconfronteerd worden met het praktijkprobleem bij het ontwerp te betrekken. Zo heb ik raad gevraagd bij de directie, kleuterleerkrachten, leerkrachten lager onderwijs van O.B.A.M.A. en de pedagogische begeleidingsdienst. Wat ik achteraf graag nog had gedaan, of wat ik eventueel nog kan doen, is om mijn systeem voor te stellen aan één of meerdere scholen in Vlaanderen om hen misschien wel inspiratie te geven of warm te maken om dit ook uit te proberen of om ook nog van hen feedback te krijgen over mijn registratiesysteem.

Sofie Vermeyen

Min ontwerpen registratiesysteem is een echte innovatie voor de stageschool en voor zelfs voor het onderwijsveld.

De kleuterleerkrachten van O.B.A.M.A. hebben door dit systeem nu een vrije, doelgerichte en efficiënte werking om hun leerplandoelen in de klas te brengen. Het is op zijn minst een goed systeem om van te vertrekken en na ervaringen en frequente evaluatie verder te evolueren naar een nog beter systeem. Want het onderwijs staat natuurlijk niet stil.

Niet alleen basisschool O.B.A.M.A. kan baat hebben met dit ontworpen systeem. Ook andere – al dan niet opstartende – scholen kunnen inspiratie halen bij dit paardensysteem om de leerplandoelen eigen te maken aan hun visie en school. Uit mijn enquête bleek namelijk dat veel leerkrachten de bedenking maken dat hun systeem een tijdrovend werk is. Dit systeem, of een variant erop, is dan misschien wel de oplossing.

6.3 Reflectie op eigen groei

Natuurlijk ben ik door deze bachelorproef te schrijven in heel wat zaken gegroeid als persoon, maar ook als leerkracht. Door deze bachelorproef ben ik ten eerste gegroeid in mijn rol als innovator. Ik kreeg een uitdaging uit het werkveld en nam deze met beide handen vast. Ik onderzocht, bekeek zaken kritisch en betrok verschillende partners. Om het onderzoek voldoende diepgang te geven, combineerde ik een literatuurstudie met verschillende andere onderzoeksactiviteiten. Dankzij de input vanuit interviews en enquêtes kon ik naast de theorie ook rekening houden met input vanuit de praktijk – twee aspecten die elkaar aanvullen en samen zorgen voor het totaalplaatje.

Ook in mijn rol als begeleider maakte ik een evolutie door dit onderzoek en het uitwerken van het ontwerp. Tijdens het uittesten van het ontwerp heb ik de leerplandoelen bewust gekozen aan de hand van de interesses en de noden van de kinderen. Daarbij hoorde natuurlijk ook het registreren en documenteren van deze leerplandoelen. Op die manier heb ik laten zien dat ik doelgericht kan werken in de kleuterklas.

Vervolgens heb ik mezelf verrijkt als ondernemingsgezinde leraar. Door dit onderzoek heb ik getoond dat ik paraat sta met creatieve ideeën en dat ik zicht heb op uitdagingen en kansen. Ik heb het systeem met een heuse verantwoordelijkheid aangepakt en heb me ingezet om het systeem als doel te realiseren. In rol 7 'lid van het schoolteam' heb ik ook niet stilgezeten. Ik heb voor O.B.A.M.A. een registratiesysteem uitgewerkt waarmee zij verder kunnen in de toekomst. Daarnaast heb ik overlegd, bevraagd en samengewerkt met heel het team om tot het systeem te komen.

Als laatste kan ik zeggen dat ik ook gegroeid ben als organisator. Door deze bachelorproef ben ik veel bezig geweest met de administratie van de leerplandoelen. Op die manier heb ik een betere inzicht gekregen in het werken met de leerplandoelen van het gemeenschapsonderwijs. Ik vind van mezelf dat ik de organisatie hiervan beter beheers.

Door deze bachelorproef te schrijven en te onderzoeken, kan ik zeggen dat mijn referentiekader gegroeid is. Dit in opzicht dat de registratie van de leerplandoelen meer is dan alleen bezig zijn met hoekenfiches en activiteitenfiches. Er is nog een heel systeem dat hieraan verbonden is. Hier bedoel ik mee dat de leerplandoelen uit de activiteitenfiches geregistreerd moeten worden in een systeem en dat het hierbij belangrijk is om duidelijk te maken waarom

Sofie Vermeyen

je die koppeling maakt met de leerplandoelen. En ook om te laten zien op welke verschillende manieren je hieraan hebt gewerkt in de klas.

Door dit onderzoek ben ik gegroeid als leerkracht doordat ik nu inhoudelijk meer expertise heb over verschillende registratiesystemen die scholen gebruiken. Daarnaast neem ik ook mee voor mezelf als leerkracht dat de registratie van de leerplandoelen ook op een andere manier kan dan bijvoorbeeld turflijsten of Smartschool te gebruiken. Met dit systeem kan ik mijn eigen hand leggen aan de registratie van de leerplandoelen.

6.4 Vooruitblik

Uit dit onderzoek neem ik vooral mee dat ik in de registratie van de leerplandoelen toch wel verschillende mogelijkheden heb en keuzes kan maken die bij mij als persoon aansluiten. Ook neem ik mee dat kleuters ook een rol kunnen hebben in het registreren en het documenteren. Daarnaast vind ik het ook waardevol dat ik verschillende scholen en partijen heb leren kennen voor in de verdere toekomst om eventueel mee samen te werken. Daarnaast zie ik ook een leerkans om ook hun input mee te nemen voor mijn eigen onderwijspraktijk.

Het kleuterteam en ik hebben dit systeem nu één maand uitgeprobeerd. Een vervolgonderzoek zou zeker en vast interessant zijn. Enkele pistes die de O.B.A.M.A.-school verder zou kunnen verkennen, zijn: Hoe zou dit systeem werken voor een heel schooljaar? Komen er dan misschien nog meer indrukken of opmerkingen naar boven? Zelf zou ik het ook interessant vinden om deze pistes mee te verkennen. Andere vragen die me triggeren om verder te onderzoeken in de toekomst, zijn: Hoe vinden andere scholen dit systeem? Zouden ze er bepaalde dingen uithalen voor hun registratie?

Mijn systeem zou ik graag in de toekomst nog willen voorstellen aan andere methodescholen in Limburg of Vlaanderen. Misschien kan ik een inspiratiebron zijn voor een school om mijn systeem of een deel ervan ook in hun school te gebruiken. Wie weet inspireer ik hen wel om zelf ook op zoek te gaan naar een eigen systeem op maat van hun werking. Tegelijkertijd zouden deze scholen me misschien kunnen helpen met het beantwoorden van bovenstaande vragen.

6.5 Samenvattend besluit

Ik kan besluiten dat ik door het onderzoeksproces te volgen een gepaste onderzoeksvraag formuleerde met bijhorende deelvragen. Met deze onderzoeksvragen in mijn achterhoofd ben ik dus op zoek gegaan naar een systeem om de leerplandoelen te registreren voor de kleuterafdeling van basisschool O.B.A.M.A. vanuit het werken met sporen.

Met het paardensysteem samen met de documentatievormen en Noteble voor de hoeken en de rituelen is mijn onderzoeksdoel bereikt en heb ik het praktijkprobleem voor de school opgelost.

Met dit systeem heeft O.B.A.M.A. nu een registratievorm waarmee ze elk vrij en op hun eigen manier kunnen werken. Daarnaast is het een systeem dat ze in de klas, voor of na een activiteit kunnen gebruiken. Een extra voordeel van het paardensysteem is dat het zichtbaar en tastbaar in de klas aanwezig is.

Ik kan zeggen dat ik door deze bachelorproef veel heb mogen leren. Ik heb onder andere geleerd om nog beter in een team samen te werken. Ook weet ik nu beter hoe ik concreet met de leerplandoelen kan omgaan en deze gebruiken in de kleuterklas.

Daarnaast ben ik in veel rollen gegroeid als leerkracht. Ik heb een innovatief ontwerp neergezet waarbij verschillende administratieve taken aan bod kwamen. Daarnaast heb ik mij als ondernemingsgezinde leerkracht zeker en vast kunnen bewijzen door dit onderzoek te doen.

Wat de toekomst brengt weten we natuurlijk niet, maar ook ik ben hier erg nieuwsgierig naar hoe dit systeem na enkele jaren werkt en hoe het systeem dan verder geëvolueerd is. Daarnaast zou ik ook heel graag mijn ontwerp voorstellen aan andere scholen in Limburg of zelfs Vlaanderen. Misschien kan ik ook voor hen een inspiratiebron zijn.

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1: gesprek met L. Jegers op 23 Oktober 2020

L. Jegers is de klasleerkracht die vanaf het begin van de school als kleuterleerkracht aan de slag was. Ze vertelde me dat het eerste jaar de onderwijsinspectie kwam kijken hoe ze te werk gingen. Jegers gebruikte op dat moment Noteble om de verschillende leerplandoelen te registreren in de verschillende hoeken die ze op dat moment in haar klas had. Daarnaast schreef ze haar activiteiten op met de daarbij nagestreefde leerplandoelen, dit kwam op dat moment het beste uit met de visie van de school en haar visie op de kleuterwerking. De onderwijsinspectie hadden na het bezoek aan de school enkele bemerkingen waar ze enkele jaren de tijd voor kregen om deze aan te pakken. Zo was de eerste bemerking dat ze de leerplandoelen van hun net als vertrekpunt van hun activiteiten en hoeken moesten nemen in plaats van de ontwikkelingsdoelen van de Vlaamse overheid. Daarnaast was er ook een bemerking over dat de school een bepaald systeem moesten ontwikkelen om de leerplandoelen te registreren. Het systeem om met Noteble te werken bij de kleuters was niet echt een succes. Het was niet werkbaar om de juiste visie en werking van de kleuterafdeling in Noteble te stoppen en dus past dit niet bij hun visie.

7.2 Bijlage 2: Gesprek met Q. Martens op 21 september 2020

De leerkrachten van de kleuterafdeling en de school in het algemeen heeft nood aan een instrument waarmee we het aanbod kunnen registreren zodat we kunnen garanderen dat het aanbod volledig en gevarieerd is. Dat instrument moet matchen met het werken vanuit sporen. Ook mag het geen tijdrovend instrument zijn. Tussen 8.30u en 14.45u moet de aandacht van de leerkracht gericht zijn op de kinderen. Het kwartier hiervoor en -na staat in functie van ouders (in- en uitlooptijd). Dat betekent dat er in ons systeem 's morgens nog 30 minuten en 's avonds nog 90 minuten over zijn om voor te bereiden te plannen, op te ruimen, te poetsen, materialen bij elkaar te zoeken, te registreren, te rapporteren, ... Dit is onrealistisch. Daarom zoeken we een instrument dat ook 'à la minute' inzetbaar is om doelen te registreren en het totaalbeeld beschouwelijk te maken.

De leerkrachten van O.B.A.M.A. hechten veel waarde aan de doelstellingen van het GO!. Ze zien tegelijk een meerwaarde in het werken vanuit sporen (kijken wat er leeft en daarmee aan de slag gaan). Deze twee gegevens leven soms op gespannen voet met elkaar. In de opleiding leer je vooral om vanuit de doelen activiteiten voor te bereiden. Dat is in onze methode onmogelijk omdat je vaak à la minute als het ware in activiteiten 'rolt'. Een goede leerkracht kent zijn leerplan en zal waarschijnlijk daardoor alleen al doelgericht werken. Maar toch is het in deze situatie moeilijk om te garanderen dat het aanbod gevarieerd en volledig dekkend is. Je kan dan we gaan werken met gangbare instrumenten als de agenda van Smartschool maar dat brengt zoveel werk met zich mee dat het onhaalbaar wordt. En dan heb je als leerkracht al snel de neiging om weer meer aan het stuur te gaan zitten (door thematisch te gaan werken) en dat willen we dan ook weer niet. Veel leerkrachten werken immers thematisch omdat dit op termijn minder planlast met zich meebrengt (je werkt een thema uit dat je jarenlang kan hergebruiken). Maar dit gaat volgens onze visie dan wel ten koste van de motivatie van de kinderen.

7.3 Bijlage 3: document O.B.A.M.A. – Kleuterafdeling

O.B.A.M.A. - kleuterafdeling
We combineren classe unique met graadklassen. Twee ruimtes met open deuren, twee juffen. Elk kind zijn veilige haven en dus zijn aanspreekpunt. Elke ruimte zijn eigen technieken: bv. fijnmotorische activiteiten in de ene ruimte en grofmotorisch bewegen in de andere ruimte.

Wordt er doelgericht gewerkt? ja!

Van zijn geboorte is ieder kind nieuwsgierig en leergierig en benadert het de wereld met al zijn zintuigen en vermogens. De kunst bestaat er voor O.B.A.M.A. in om deze attitudes niet alleen in stand te houden maar ook verder te ontwikkelen. Einstein zei treffend: 'Ik ben niet buitengewoon intelligent, ik ben gewoon heel erg nieuwsgierig.' Kinderen komen in de eerste plaats naar school om te leren. Dit betekent echter niet dat het welbevinden van de kinderen van ondergeschikt belang is. Meer zelfs: het is absurd om een keuze te maken tussen welbevinden en presteren. Ze gaan immers hand in hand. Je moet je goed in je vel voelen om te kunnen presteren en je moet op het juiste niveau uitgedaagd worden om je goed in je vel te voelen. Welbevinden en presteren - of leren - zijn volgens O.B.A.M.A. voorwaarden van elkaar. In deze geest probeert O.B.A.M.A. de autonome motivatie van kinderen hoog te houden - ze zijn immers van nature uit gemotiveerd om te leren. Motivatie neemt toe naarmate drie basisbehoeften meer gevoed worden: de behoefte aan autonomie, verbondenheid en competentie.

De werking van O.B.A.M.A. is gericht op een individuele benadering van het kind. De leef- en leerwereld op school mag geen kudde-effect veroorzaken waarin het individu zich moet conformeren aan de norm van de groep. In de kleuterafdeling vertaalt O.B.A.M.A. dit door te vertrekken vanuit de interesses en het potentieel van het individuele kind. Dit verklaart ook waarom er niet gewerkt wordt met thema's - en dus een vooraf uitgestippelde route die leerkrachten en kinderen uitnodigt om de groep boven het individu te plaatsen. Het is praktisch niet haalbaar om binnen een thema te werken op de individuele interessesparen van de kinderen. Daarom kiest O.B.A.M.A. voor een doordacht en doelgericht kader met structuren en routines die kansen bieden om op individueel niveau te werken en tegelijk een rijk en gevarieerd aanbod te garanderen.

De basisbehoeften aan autonomie, verbondenheid en competentie

In O.B.A.M.A. krijgen de kinderen een stem. Ze beslissen mee wat, wanneer en op welke manier er geleerd wordt. O.B.A.M.A. observeert kinderen en luistert naar hen en gaat met de verkregen informatie aan de slag. Enkel en alleen inspelen op wat er bij de kinderen leeft, kan een gevaarlijk spel zijn. Het zou er immers toe kunnen leiden dat bepaalde domeinen niet of onvoldoende aan bod komen. Toch is O.B.A.M.A. niet geneigd om de kinderen zonder meer te verplichten om deel te nemen aan rituelen of aan de slag te gaan in hoeken. Gras groeit immers niet door eraan te trekken maar wel door het liefdevol te behandelen. Wel wordt er in O.B.A.M.A. op zoek gegaan naar antwoorden op de waarom-vraag: 'Waarom mijdt een kind een bepaald ritueel of een hoek?' Om gedrag duurzaam bij te sturen of te veranderen (en dus de leef- en leerwereld te verruimen), moet de intentie of de drijfveer achter het gedrag

Sofie Vermeyen

verhelderd worden. Als we dan precies daar gaan werken, geraken kinderen wel gemotiveerd om nieuwe terreinen te verkennen. Dan kan er wel gewerkt worden aan ontwikkelingsdoelen waarvoor in eerste instantie weinig motivatie te bespeuren viel. Door deze manier van werken kan het kind zich autonoom en verbonden voelen.

In de zone waar écht geleerd wordt, is er begeleiding van een expert nodig hebben. De rol van expert kan vervuld worden door verschillende personen: klasgenoten en de leerkracht. Dit verklaart voor een stuk ook al waarom O.B.A.M.A. kiest voor een klasunieke werking waarin kinderen van en met elkaar leren. De leerkracht is een organisator die kansen om autonoom te zijn creëert, een vertrouwenspersoon (denk aan de behoefte aan verbondenheid) en een inhoudelijk expert die kinderen competent maakt om met vertrouwen stappen in het leerproces te zetten. Een leerkracht vind je in O.B.A.M.A. dus ook per definitie tussen de kinderen. De leerkracht zit in de hoeken en neemt deel aan de rituelen. De redenen hiervoor zijn voordehand liggend: zij leeft voor en speelt à la minute in op de behoeften van de kinderen. Dat betekent niet dat de leerkracht een marionet is van de kinderen. Ze luistert oprecht - ze zoekt naar intenties en verklaringen van gedrag - maar laat zich niet meeslepen of voor de kar van de kinderen spannen. De leerkracht duwt kinderen als het ware - in een veilige context waarin ze heel nabij is - in de volgende zone.

Een compleet en gevarieerd aanbod

O.B.A.M.A. garandeert een compleet en gevarieerd aanbod. De keuze voor thema's waarbij je op voorhand de na te streven ontwikkelingsdoelen vastlegt, creëert een vals gevoel van objectiviteit. Er wordt onterecht vanuit gegaan dat alle kinderen de doelen nastreven. Er wordt hier immers voorbijgegaan aan het feit dat autonome motivatie onontbeerlijk is om te (blijven) komen tot leren. Kinderen hebben nood aan (mede-)zeggenschap. Ook zijn thema's per definitie eerder statisch. Er is minder ruimte voor flexibiliteit en creativiteit en daardoor kan er minder goed gedifferentieerd worden. De zone waar écht geleerd wordt, ligt niet voor elk kind op dezelfde plaats. De leerkracht moet een wereld creëren - in feite zelfs gewoon transfereren van de echte wereld naar de klas - waarin kinderen kansen krijgen om verder te ontwikkelen. Het is dus enorm belangrijk dat we goed nadenken over het aanbod van materialen en de inrichting van de klas en dat we daarbij zoeken naar systemen die het mogelijk maken om op individueel niveau en in groep - en op het juiste moment met begeleiding van een expert - aan de slag te gaan met die materialen.

Het aanbod in de hoeken en de rituelen worden op basis van de ontwikkelingsdoelen ingekleurd. De kinderen krijgen kansen om doelen na te streven en de leerkracht is een coach die autonome motivatie voedt zodat de kinderen op ontdekking willen gaan en zo het volledige aanbod verkennen. De leerkracht is als het ware de kapitein van het schip - zij bewaakt als organisator de koers - die de kinderen prikkelt om zelf aan het roer te staan. Op dat moment zet ze de pet van didactisch en inhoudelijk expert op. Ze begeeft zich onder de kinderen en begeleidt hen in de magische zone waar écht geleerd wordt. Op deze manier haken kinderen minder snel af en ziet de leerkracht - als ze toch afhaken - dat dit gebeurt en kan de leerkracht hierop anticiperen.

7.4 Bijlage 4: Noteble - digitaal leerplatform

In Noteble houden wij de leervorderingen van onze leerlingen bij. We maken projecten aan waarin we de bijbehorende doelen onderbrengen. Die doelen hebben we vertaald zodat ze begrijpbaar zijn voor de kinderen en de ouders. Een doel is bereikt ('OK') of nog niet bereikt ('NOK').

7.5 Bijlage 5: interview: werking methodeschool O.B.A.M.A.

In dit interview op 11 februari op 12u30 wil ik met de directie en een leerkracht van O.B.A.M.A spreken over ten eerste de algemene werking binnen de methodeschool O.B.A.M.A. en anderzijds wil ik specifiek weten hoe de kleuterwerking in elkaar zit. Daarnaast wil ik ook weten hoe ze tot nu toe al de leerplandoelen hebben geregistreerd en welke mogelijkheden ze hiervoor al hebben geprobeerd. Verder zou ik ook graag te weten komen wat de toekomstvisie is van de werking van de school zodat het resultaat hierbij aansluit.

Het doel van mijn interview met deze twee personen van de methodeschool is om een beter en concreter beeld te verkrijgen van de werking, vooral binnen de kleuterafdeling. Ook de toekomstvisie en de initiatieven in het verleden om de leerplandoelen te registreren te weten komen, behoren tot mijn doel.

De vragen zullen worden gesteld tijdens een gesprek op de school. Het interview zal één op één plaatsvinden met elke geïnterviewde. Dit moment zal plaatsvinden op een afgesproken tijdstip zodat we de tijd kunnen nemen om de vragen door te nemen. Het gesprek zal opgenomen worden zodat ik het interview nog kan herbeluisteren. De personen die aan het interview deelnemen, zullen met initialen van de voornaam en de gehele achternaam vermeld worden in de bachelorproef.

- Vragen voor het interview

- Hoe werkt de kleuterafdeling van de methodeschool?
Leerkracht: De kleuterafdeling is gestoeld op de visie van het Regio Emilia onderwijs. Dit een ervaringsgerichte methode waarbij men echt naar de kinderen gaat kijken om hun interesses op te sporen. Met deze sporen van de kinderen gaat de leerkracht aan de slag samen met de kinderen om ze tot leren te koppelen. Het is heel belangrijk dat dit samen met de kinderen gebeurt zodat ze voldoende inbreng hebben. Daarnaast zijn er ook de sobere ruimtes zonder al te veel prikkels. Dit is belangrijk zodat de kinderen op een rustige manier tot leren kunnen komen en kunnen ontwikkelen. Ook is het documenteren erg belangrijk. Dit doen we door onder andere het klasboek en de individuele boek waarin de kleuters al hun ervaringen en ontwikkelingen in terecht komen.
- Waarom werkte Noteble niet voor de kleuterafdeling?
Leerkracht: Het was een tijdrovend systeem dat erg veel tijd innam om het in dit platform te zetten. Te veel tijd om nog voldoende volgens de visie te werken

Sofie Vermeyen

van de school. We vinden het veel belangrijker om naar de kinderen te kijken en te waar te nemen waar hun interessesporen zitten. Op die manier kunnen we hieraan leerplandoelen koppelen.

- Zou dat iets kunnen veranderen aan het registreren van de leerplandoelen waar we op dit moment rekening mee moeten houden? leerkracht: Het systeem is niet de manier waarmee ik graag zou willen werken in de toekomst. Ik denk zeker dat we een ander systeem kunnen bedenken of bekijken wat meer bij onze werking past.

Sofie Vermeyen

7.6 Bijlage 6: observatiesysteem betrokkenheid (F. Laevers)

Observatie betrokkenheid adhv kijkwijzer Ferre Laevers

Gebruiksaanwijzing

1. Vooraleer je observeert, plan je de observatie zorgvuldig aan de hand van de 5 W&H-vragen (wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe).
2. Noteer de namen van de kleuters die je observeert.
3. Noteer de hoek/activiteit die je observeert
4. Noteer de datum en het uur dat je observeert
5. Noteer de hoek/activiteit die je observeert.
6. Noteer de datum en het uur dat je observeert.
7. Noteer de naam van de kleuter die je observeert.
8. Geef elke kleuter een score (niet – soms – vaak – altijd) op elk van de criteria.
9. Geef elke kleuter een score van 1 tot 5 op basis van de kijkwijzer (na 5 min, na 10 min, na 15 min, algemene score).
10. *Niet verplicht: noteer eventueel een korte toelichting bij de gegeven scores.*

<p>Naam kleuter 1:</p> <p>Naam kleuter 2:</p> <p>Naam kleuter 3:</p> <p>Naam kleuter 4:</p> <p>Naam kleuter 5:</p>	<p>Hoek/activiteit:</p> <p>Datum:</p> <p>Uur:</p>
---	--

Concretisering scorecategorieën

- Niet:** de kleuter vertoont dit gedrag op geen enkel moment tijdens de observatie.
- Soms:** de kleuter vertoont dit gedrag minder dan de helft van de tijd.
- Vaak:** de kleuter vertoont dit gedrag meer dan de helft van de tijd, maar er zijn ook momenten dat je dit gedrag niet ziet.

Sofie Vermeyen

Altijd: de kleuter vertoont dit gedrag gedurende de hele observatie.

Criterium	Score					Eventuele toelichting
	Niet	Soms	Vaak	Altijd		
Naam:						
Is geconcentreerd						
Is energiek						
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag						
Is creatief						
Heeft een levendige mimiek en houding						
Heeft doorzettingsvermogen						
Is nauwkeurig						
Reageert snel						
Verwoordt wat hij/zij doet						
Vertoont voldoening						
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5	
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5	
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5	
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5	

Criterium	Score					Eventuele toelichting
	Niet	Soms	Vaak	Altijd		
Naam:						
Is geconcentreerd						
Is energiek						
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag						
Is creatief						
Heeft een levendige mimiek en houding						
Heeft doorzettingsvermogen						
Is nauwkeurig						
Reageert snel						
Verwoordt wat hij/zij doet						
Vertoont voldoening						
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5	

Sofie Vermeyen

Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5

criterium	Score				Eventuele toelichting	
Naam:	Niet	Soms	Vaak	Altijd		
Is geconcentreerd						
Is energiek						
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag						
Is creatief						
Heeft een levendige mimiek en houding						
Heeft doorzettingsvermogen						
Is nauwkeurig						
Reageert snel						
Verwoordt wat hij/zij doet						
Vertoont voldoening						
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4		5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4		5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4		5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4		5

criterium	Score				Eventuele toelichting
Naam:	Niet	Soms	Vaak	Altijd	
Is geconcentreerd					
Is energiek					
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag					
Is creatief					
Heeft een levendige mimiek en houding					
Heeft doorzettingsvermogen					
Is nauwkeurig					
Reageert snel					

Sofie Vermeyen

Verwoordt wat hij/zij doet					
Vertoont voldoening					
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5

Kijkwijzer Ferre Laevers voor score van 1 tot 5

<p>Niveau 1: geen betrokkenheid Geen interesse in wat er zich rondom hem/haar afspeelt Niet bereid om actief deel te nemen Dromerige blik Is aan het prutsen Niet taakgericht werken Taakjes snel en onnauwkeurig maken</p>	<p>Niveau 2: lage betrokkenheid Slechts de helft van de tijd interesse in wat er zich rondom hem/haar afspeelt Activiteit wordt vaak onderbroken Slechts de helft van de tijd taakgericht werken Dromen, prutsen, babbelen Traag tempo, treuzelen</p>	<p>Niveau 3: matige betrokkenheid Aandacht tijdens de hele activiteit Aandachtig tijdens het grootste deel van de tijd vasthouden Onnauwkeurig/nonchalant werken Neutrale mimiek Minimale concentratie Routinematig werken</p>
<p>Niveau 4: hoge betrokkenheid Gemotiveerd en volgehouden werken Concentratie gedurende activiteit Nauwkeurig werken Energie uitstralen Positieve mimiek en verwoording Snelle reactietijd Voldoening na de activiteit Exploratiedrang is duidelijk Weet- en kennisdrang Beleeft activiteit intens.</p>	<p>Niveau 5: maximale betrokkenheid Idem niveau 4, maar nog meer doorgedreven 100% van de tijd geconcentreerd en gemotiveerd aan het werk</p>	

7.7 Bijlage 7: leidraad enquête naar verschillende basisscholen in Vlaanderen

Scholen die themaloos werken:

- De droomballon – Sint-Niklaas → ingevuld
- Steinerschool –Turnhout → interview met Ellen
- (Freinetschool wondere wereld – Lummen)
- (Levensboom – Marke)
- BS de driesprong – Deerlijk
- (Levensboom – Wevelgem)
- Wonderwijs – Alken → interview met Sara en Jill
- Freinetschool de Muze – Haacht
- De Baai – Kortrijk
- (Freinetschool het Tandwiel – Gent)
- De step
- (De Bollekens, ter leie – Gent)
- (montessorischool Kitos – Duffel)

https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/Inspiratiegids%20Kwaliteitsvo1le%20kleuterparticipatie_hoge%20resolutie.pdf

vragen voor enquête:

- Naam, mail, telefoonnummer, adres van de school?
- Werken alle kleuterklassen op u school themaloos? Op welke manier doen jullie dit?
- Hoelang werkt u school themaloos, waarom werken jullie op deze manier?

- Hoe gebeurt de registratie van de leerplandoelen op dit moment? Via welk platform doen jullie dit?
- Hoe vaak en wanneer gebeurt de registratie van de leerplandoelen?
- Hoe garanderen jullie dat alle leerplandoelen nagestreefd worden doorheen het kleuteronderwijs?
 - o Hebben jullie duidelijke afspraken wat in welke kleuterklas aan bod moet komen?
 - o Stellen jullie doorheen een bepaalde periode (bv. wekelijks of maandelijks) doelen voorop die je in activiteiten aan bod moeten laten komen of gaan jullie echt volledig in op wat de kinderen willen en denken jullie erna aan de leerplandoelen?
- Hebben jullie in het verleden ook al ervaring gehad met een ander systeem, welk van de twee (of meer) was het meest gebruiksvriendelijk en waarom?
- Welke voor- en nadelen ondervinden jullie bij het gebruik van het huidige platform of systeem?
- Hebt u al inspectie gehad? Vonden ze de registratie voldoende van de leerplandoelen?

7.8 Bijlage 8: interview met enkele gelijkaardige basisscholen van Vlaanderen over hun systeem over het registreren van de doelen

In dit interview wil ik met twee of drie methodescholen uit de lijst die een positieve respons heeft gemaaild. Ik wil met de perso(o)n(en) van deze methodeschool ten eerste graag willen spreken over hoe hun themaloze werking in de kleuterafdeling in elkaar zit. Vervolgens wil ik ook weten hoe deze school zijn leerplandoelen in het kleuteronderwijs registreert. Dit houdt in welke (digitale) systemen ze gebruiken en op welke manier ze deze gebruiken. Daarnaast wil ik ook graag weten hoe ze dit vertalen naar de inspectie en welke eventuele opmerkingen ze hebben gekregen. Ook wil ik graag weten hoe de manier van registratie ervaren wordt door de leerkrachten uit deze scholen.

Het doel van mijn interview met de basisscholen uit Vlaanderen is om te weten te komen op welke manier een andere school met ongeveer dezelfde werking te werk gaat met het registreren van de leerplandoelen en hoe de leerkrachten dit ervaren. Zo kan ik dit meenemen en vertalen naar de visie en werking van O.B.A.M.A..

De vragen zullen worden gesteld tijdens een online-gesprek via een digitale tool. Dit moment zal plaatsvinden op een afgesproken tijdstip zodat we de tijd kunnen nemen om de vragen door te nemen. Het digitale gesprek zal opgenomen worden zodat ik het interview nog kan herbeluisteren. De personen en scholen die aan het interview deelnemen, zullen met de naam van de school vermeld worden in de bachelorproef. Wanneer er iets specifiek wordt beschreven door een persoon dat relevant is voor de bachelorproef zal dit vermeld worden met initialen van de voornaam en de gehele achternaam.

- Vragen voor het interview met de scholen:

- Mag ik dit interview opnemen zodat ik dit nadien nog kan beluisteren?
- Naam, mail, telefoonnummer, adres van de school
BS Wonderwijs (27 januari 2021, 14u-15u)
juf Sara (K3) en juf Jill (ondersteuningsleerkracht)
Steinerschool Turnhout (29 januari, 15u-15u30)
Juf Ellen (Gemengde groep tussen 4 en 6 jaar)
Freinetschool De Vlieger (22 februari 2021, 14u-15u)
Directeur Sven De Schutter
- Werken alle kleuterklassen op u school themaloos? Op welke manier?
De kleuterklassen werken eigenlijk themaloos en gaan dan vanuit interesses uit praatrondes, verschillende thema's aanreiken. Het kan zijn dat er maar enkele kinderen interesse hebben in het thema en andere kinderen bezig zijn met een ander thema. Het thema staat dus niet vast en is niet klasgebonden. De peuterklassen krijgen meer inbreng van de leerkracht zelf. De leerkracht bekijkt dan waarnaar de inbreng leidt. Ook zijn deze meer kortere thema's van

enkele dagen. Bij de oudste kleuters komt de inbreng meer van de kleuters zelf en is de interesse van een langere periode. De lege hoek is geïntegreerd in de derde kleuterklas. Deze is er gekomen doordat men de poppenhoek meer als een vluchthoek zag en er geen betrokken spel te zien was. Men heeft dan na een bijscholing, de lege hoek van Els Menu, geïntegreerd. Deze kan dus multifunctioneel gebruikt worden. De andere hoeken worden ook ingevuld in functie van wat er uit de kinderen komt.

Alle jaarfeesten die voorkomen in het kalenderjaar (Sint-Maarten, Kerst, Sinterklaas, Drie koningen) worden gevierd en daarrond wordt er eigenlijk gewerkt. Ze beginnen 's ochtends met een ochtendkring en een handgebarenversje. Dit versje lezen ze niet aan, maar doen dit gewoon. Doordat dit routine wordt, leren ze dit vanzelf. Hierna is er een ambachtsspel of activiteit rond het feest. Ze bieden dan verschillende activiteiten aan rond het feest zelf. Tijdens het vrij spel werken ze rond zichzelf al rond het feest als verwerking op hun activiteiten. Bepaalde technieken worden ingebouwd in het feest. Aan het einde van de dag is er een verhaal en liedjes.

Ook pikken ze in op de jaargetijde en de gebeurtenissen in de actualiteit. Hier worden er dan activiteiten, liedjes en versjes aan gekoppeld.

Deze school werkt met zes classes Unique waarin instapper, K1, K2 en K3 door elkaar zit. Daarom werkt men veel met differentiatie en individueel registreren omdat iedereen anders leert in deze klas met verschillende leeftijden en niveaus. Een kleuter heeft dus 4 jaar dezelfde leeftijd. De kleuters worden al betrekken met hun eigen leerproces en worden zo gestimuleerd in hun zelfstandigheid. De school probeert hen zelf verantwoordelijk te stellen voor hun leerproces en hier een positieve mindset bij te brengen. Zo besteden ze eerst en het meest tijd aan wat het kind al kan. Het kind moet zich goed voelen in de klas, daar hecht de school veel belang aan. Kinderen worden ook niet vergeleken met elkaar. De school maakt dus geen gebruik van punten of percentages. De school is ervan overtuigd dat kinderen leren wanneer ze er klaar voor zijn. Elk kind heeft de natuurlijke tijd nodig om te leren en daarom was het belangrijk om een systeem zoeken dat daarbij hoort.

- Hoelang werkt u al themaloos, waarom werken jullie op deze manier? Dit is de visie van de school omdat we vooral rond de ervaringen van de kinderen willen werken. Wij zijn namelijk een ervaringsgerichte school met deze werking.

De werking van een Steinerschool gebeurt op deze manier. Het is de bedoeling dat men rond de feesten werkt en voor de rest de kinderen zelf laat ontwikkelen in de klas.

- Hoe gebeurt de registratie van de leerplandoelen op dit moment? Via welk platform doen jullie dit?
Deze school gebruikt Smartschool om een volledig weekrooster in te vullen met activiteiten en daaraan de leerplandoelen gekoppeld. De verschillende focusdoelen worden voor een thema of activiteit uitgekozen. Achteraf kijken de leerkrachten naar hun agenda en bekijken ze de leerplandoelen die ze effectief aangereikt hebben. Natuurlijk zijn alle doelen verplicht aan te reiken en moet men daarom ook zien dat ze allemaal aan bod komen door sommige activiteiten vast te leggen of kinderen eens te verplichten. Er zijn ook veel rituelen en bv. contractwerk waar ook al leerplandoelen in verwerkt zitten. Daarnaast gebeuren er ook observaties die op papier gemaakt worden. De school is hier nog zoekende in om een gepast observatiesysteem te vinden. Ze hebben er al veel uitgeprobeerd, maar aan elke zijn er wel voor- en nadelen verbonden. Als laatste gebruiken ze ook het boek: "kleuters met verhoogde zorg".

De Steinerfederatie heeft een eigen leerplan gemaakt voor de steinerscholen. Deze wordt dus door de school gebruikt. Dit leerplan is opgesteld met verschillende blokken per leeftijd en ingedeeld in verschillende domeinen: grove en fijne motoriek, begripvorming, taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling, welbevinden en levenskracht. Binnen elk domein zijn er nog verschillende onderscheidingen die dan nog verdeeld worden in een vraag, een concreet doel. Dit kan men dan rood of groen markeren afhankelijk of het kind dit al dan niet heeft behaald. Men heeft met dit systeem ook de functie om een reden toe te voegen. Als leerlingvolgsysteem gebruikt deze school Qwestie. Iedere leerkracht heeft leesrecht maar geen schrijfrecht.

Elk ontwikkelingsdomein heeft zijn eigen brevetten en kleur. Aan elk brevet is een pictogram gekoppeld die leerkracht en kleuter kent. Er is een document met een brevettenmuur waarin alle brevetten opgelijst zijn. In het midden bevindt zich een lijn wat het midden van de kleutertijd voorstelt. De leerkracht kan de brevetten op twee manieren waarnemen van de kleuter. De kleuter kan ervoor kiezen om te zeggen dat hij wil tonen wat hij kan. Het kan ook zijn dat de leerkracht dit spontaan of toevallig kan/moet waarnemen. Wanneer een kleuter dit kan, noteert ze dit. Om de paar weken gaat de leerkracht een stand van zaken opmaken van de brevetten die behaald zijn in de klas.

Elk kind heeft daarbij ook een wolkje van karton die omhoog hangt in de klas. Ze krijgen dan het pictogram van het brevet wanneer ze hebben aangetoond dat ze dat kunnen. Daarnaast heeft elk kind ook een groeiboek dat twee keer per jaar getoond wordt aan de ouders van de kleuters tijdens een oudercontact. In dit boek worden de verschillende wolkjes ingekleurd wanneer de verschillende stappen behaald zijn. De stappen worden ook apart ingekleurd. In dit boek staan er ook opmerkingen naast het brevet waar vooral aandacht is voor positieve dingen maar waar ouders ook in zien als er iets niet goed gaat. Twee keer per jaar is er dus een verslag: winter- en zomerverslag. De leerkrachten zijn voor dit verslag meestal een maand bezig om dit voor te bereiden. Het resultaat wordt wel enorm geapprecieerd bij de ouders. Dit groeiboek wordt geladen op Questi zodat dit bij het leerlingvolgsysteem zit. Ouders hebben ook de kans om tijdens de vrije werktijd onder andere te kijken naar de wolk.

Daarnaast hebben de leerkrachten fiches met de naam van het brevet, leer- en ontwikkelingsdoelen en wat het kind moet kunnen voor het brevet te halen. Op deze manier kunnen ze op een makkelijke manier aftoetsen wat het kind moet kunnen om het brevet te behalen.

De school zet één à twee brevetten in de kijker, dit zijn de focusdoelen voor een bepaalde periode. Deze registreert de school in een papieren leefboek.

- Hebben jullie in het verleden ook al ervaring gehad met een ander systeem, welk van de twee (of meer) was het meest gebruiksvriendelijk en waarom? We werkten voor Smartschool met turflijsten. Deze turflijsten werden gemaakt in een Worddocument waarbij alle leerplandoelen werden opgelijst en een code aan een activiteit werd gegeven, deze kwam dan bij een leerplandoel te staan door middel van turven. zijn handig en is goed voor leerkrachten die liever op papier werkt, wat niet uitsluit dat de turflijsten ook digitaal kunnen zijn. Sara vindt ook dat alles mooi en ordelijk terug te vinden is via een turflijst.

Smartschool heeft ook als voordeel dat deze handig te verwerken is. Dit systeem is ook goed voor leerkrachten die liever digitaal werken. je kan via Smartschool ook makkelijk terugkijken naar andere leerkrachten en jaren wat beter is voor Jill en Sara. Jill vindt de orde op Smartschool beter dan in de turflijsten. Het nadeel van smartschool is dat men soms gewoon bepaalde leerplandoelen gaat aanklikken of er bepaalde doelen worden vergeten. Ook is het moeilijk om op Smartschool alle routines en vaste attitudes in te zetten.

Voor het huidige systeem , gebruikten ze Informat. Dit heeft ongeveer dezelfde werking als het huidige systeem. Het enige verschil hierbij is dat je op Informat kon terugkijken naar vorige jaren en doelen. Dit was voor de geïnterviewde overzichtelijker en ze vond dit beter en makkelijker om zode hele leerlijn te bekijken.

In het systeem wat we nu gebruiken, is het meer waarnemen zonder te testen of te weten of ze het al kunnen en het dus eigenlijk onnodig is om de activiteiten rond een doel te doen.

- Welke voor- en nadelen ondervinden jullie bij het gebruik van het huidige platform of systeem?
Geen duidelijke houvast en de opbouw tussen de leeftijden is moeilijk te zien op Smartschool. Het huidige platform is wel overzichtelijk. Het is ook een bestaand systeem waardoor je het minder naar je eigen visie en hand kan zijn.

De geïnterviewde vindt het een nadeel dat ze het registreren altijd op de computer moet doen. Dit is iets wat veel tijd vergt. Ook is het zo dat het voor het domein sociaal-emotioneel heel erg makkelijk is om het in te vullen omdat je de kinderen dagelijks ziet en hen daarover kan observeren. Maar de geïnterviewde vindt zelf dat het wat moeilijker is om bijvoorbeeld het luikje motoriek te scoren. Je bent al bezig met de activiteit en dan zou je nog gericht moeten waarnemen wie deze doelen heeft behaald. Je zou dan al met twee moeten zijn om de taken te kunnen verdelen. Bovendien ontwikkelt het kind heel erg en kan het op een paar maanden misschien al veel meer of ineens weer wat minder. Het is dus ook belangrijk om geen momentopname te nemen van een bepaald doel en om gericht waar te nemen over verschillende momenten.

Waarneming in de klas en dit registreren is moeilijk. Juist en correct waarnemen.

Wordt het nog wel gebruikt erna.

- Hoe vaak en wanneer gebeurt de registratie van de leerplandoelen?
Doorheen het volledige schooljaar wordt dit aangevuld, zeker 3x/jaar. In de kerstvakantie kijken de leerkrachten meestal wat al aan bod is gekomen en wat nog moet komen in het volgende semester. In de paasvakantie gebeurt deze registratie nog eens.

Voor de periode van januari en juni moet alles ingevuld zijn. Voor deze periode is het belangrijk om in te zetten daarvoor op verschillende activiteiten om zo een doel te bereiken of na te streven. Het is dus belangrijk om altijd een specifiek doel voor ogen te hebben. Het is ook wel zo dat je aan een bepaald spel dat de kleuters bezig zijn een doel kan koppelen waardoor dat je dat ook al kan afvinken.

Twee keer per jaar is er dus een verslag: winter- en zomerverslag. De leerkrachten zijn voor dit verslag meestal een maand bezig om dit voor te bereiden.

- Hoe garanderen jullie dat alle leerplandoelen nagestreefd worden doorheen het kleuteronderwijs?

Door deze af te turven in turflijsten en het overzicht te bewaren

Elk jaar wordt er een Jaarplan opgesteld met de verschillende feesten in verwerkt waar dan doelen aan gekoppeld worden. De doelen die terug komen in de routines worden uit het systeem gehaald zodat men alleen de doelen nog overhoudt waar men echt aan moet werken. Deze verwerkt men dan aan een activiteit.

- Hebben jullie duidelijke afspraken wat in welke kleuterklas aan bod moet komen? Is er een afstemming welke doelen in welke kleuterklas? We proberen als team een verdeling te maken welke doel waar hoort in de kleuterklas. Vaak is het ook zo dat de aanloop gezet wordt om dit dan na te streven of te behalen in de derde kleuterklas. Vroeger heeft de school heel erg ingezet op de leerlijnen. Het is vooral belangrijk om af te stemmen met het team welke doelen waar aangehaald worden zodat men weet waarop men kan verder bouwen.

De leerplandoelen staan per blok op Qwestie, zo weet elke leerkracht welke leerplandoelen ze moeten behalen voor hun leeftijd en klas. Voor de oudsten is het zo dat ze een stand van zaken maken voor het kind naar klas 1 gaat, naast het concrete beeld dat de kleuterleerkracht heeft. Op die manier kunnen de leerkrachten zien hoe ver een kind staat in zijn ontwikkeling en hoe het begeleidt moet worden in het eerste leerjaar. Voor de peuters wordt er een eindbeeld van de peuter gemaakt over hoe de peuter aan het ontwikkelen is. Er wordt niet gekeken naar de doelen, maar naar de ontwikkelingsdomeinen. In het leerlingvolgsysteem staan ook plannen: oudergesprekken,...

- Stellen jullie doorheen een bepaalde periode (bv. wekelijks of maandelijks) doelen voorop die je in activiteiten aan bod moeten laten komen of gaan jullie echt volledig in op wat de kinderen willen en denken jullie erna aan de leerplandoelen?
De streefdoelen liggen niet zo vast bij ons in de kleuterafdeling. Sara bepaalt voor een thema enkele streefdoelen die ze hoopt de behalen. Dit kan erna nog anders uitdraaien wanneer de kleuters een ander pad op gaan. Doelen van wiskunde en taal probeert Sara zo veel als mogelijk te integreren in een interesse van de kinderen, maar is moeilijk.
De leerkracht van de 2de kleuterklas houdt bijvoorbeeld wel een strakker jaarplan bij.

De doelen staan beschreven in het jaarplan. Zo hebben de leerkrachten een concreet beeld van wat er al gedaan is en wat er nog gedaan moet worden in de klas. Dit laat wel niet staan dat de kinderen geen eigen inbreng kunnen hebben. Ze hebben het recht om zelf te ontwikkelen. Zo kan het zijn dat ze andere doelen behalen doorheen hun spel.
- Wat vinden jullie zo moeilijk/makkelijk in het bewaken hiervan?
Het is moeilijk om de doelen te zoeken die het belangrijkste zijn, want alle leerplandoelen is haast onmogelijk. Daarom moet men de verschillende leerplandoelen filteren om zo al een concreter en enger beeld te verkrijgen. Zo wordt het wat overzichtelijker want attitudes en vaardigheden zijn moeilijk te registreren vinden de twee geïnterviewden en deze moet men al niet meer aanreiken in activiteiten.

Als je in het leerlingvolgsysteem wil schrijven of het kind het doel nagestreefd heeft of niet, moet je goed kijken of de waarneming correct is. De waarneming moet concreet en juist zijn zodat men in het kleuterteam de precieze ontwikkeling van een kind ziet.
- Wat durven jullie al eens uit het oog verliezen tijdens het registreren van de leerplandoelen?
Veel leerplandoelen staan dubbel in verschillende leerdomeinen bijvoorbeeld tijd zowel bij wiskunde als wetenschappen en techniek. Ook heeft themaloos werken een valkuil met de leerplandoelen. Leerplandoelen vallen er soms uit omdat de interesses er niet waren. Dus sommige leerplandoelen worden vergeten doordat men met de kinderen een ander pad opgaat.
Maar door het themaloos werken zijn er ook veel leerplandoelen die niet in het leerplan staan en toch behaald worden. Denk maar aan 21st century skills.
- Wanneer vinden jullie het moeilijker om doelen centraal voor ogen te houden?

De twee geïnterviewden vinden het moeilijk om een bepaald doel te bewaken tijdens een interesse van kinderen omdat het soms helemaal een andere kant uitgaat of ze met een nieuw idee komen. Daarom dat het moeilijk is om een vaste jaarplanning te hebben terwijl er veel toevalligheden zijn.

Het is belangrijk dat er een vertrouwen is tussen de teamleden en dat de leerkracht weet welke leerplandoelen er zijn om ze spontaan in te zetten.

Bij ons is het vooral belangrijk dat de doelen niet op de voorgrond staan. De activiteiten en het spel staan voorop. Het doel zit verweven in de activiteit en het spel, zo gaan de kleuters de doelen nastreven en ontwikkelen. Het is de bedoeling van de leerkracht om concreet en objectief waar te nemen en te observeren om te kunnen zien of het doel nagestreefd is.

- Hebt u al inspectie gehad? Vonden ze de registratie voldoende van de leerplandoelen?

Ja, goed! Maar toen waren we pas gestart met Smartschool en hadden nog niet alle mogelijkheden ontdekt of gebruik van gemaakt. Ze hadden toen net een bijscholing gekregen over het themaloos werken en het meespelen in de hoeken en hebben daar meer op ingezet. Turflijsten, die ze toen ook nog gebruikten, werden wel goed onthaald en waren voldoende voor de inspectie. De inspectie heeft niet perse en specifiek doel of richting naar wat het systeem uit moet gaan. Voor de inspectie is het gewoon belangrijk dat men een goede visie heeft over het systeem, dat het onderbouwt is en dat het werkbaar is voor de school en de leerkrachten.

De onderwijsinspectie is 8 jaar geleden gekomen. Zij hebben toen de opmerking gegeven dat ze vonden dat de leerkrachten de doelen te weinig beschreven. Dit kwam vooral bij het luik wiskunde aan bod. Het team heeft het systeem en de doelen hebben uitgebreid veranderd. Men werkt sindsdien met een agenda waarin men de doelen in beschreef en er een reflectie staat vermeld. Deze reflectie wordt dan gebruikt om de waarnemingen neer te schrijven zodat ze deze mee kunnen nemen naar volgende activiteiten en het leerlingvolgsysteem.

- Mag ik de initialen vermelden van jullie namen in de bachelorproef of enkel de naam van de school?

7.9 Bijlage 9: interview: werkbaar systeem om de leerplandoelen te registreren

In dit interview op 11 februari om 15u wil ik met de directie en al de kleuterleerkrachten van O.B.A.M.A spreken over ten eerste hoe elk individu het werkbaar systeem ziet. Op die manier krijg ik verschillende ideeën en perspectieven om verder in te zetten op het systeem dat vooral moet werken voor de kleuterleerkrachten. Daarvoor moet ik dus weten wat de verschillende personen verstaan onder het woord 'werkbaar systeem'. Vervolgens wil ik ook weten hoe het registreren van de leerplandoelen tot nu toe gaat en welke positieve of negatieve elementen ze hieruit vernemen.

Het doel van mijn interview met de kleuterleerkrachten en de directie van de methodeschool is om een concreter beeld te verkrijgen van hoe elke persoon een werkbaar systeem ziet en hoe we tussen deze verschillende perspectieven een goede samenhang kunnen geven.

De vragen zullen worden gesteld tijdens een gesprek op de school. Het interview zal één op één plaatsvinden met elke geïnterviewde. Dit moment zal plaatsvinden op een afgesproken tijdstip zodat we de tijd kunnen nemen om de vragen door te nemen. Het gesprek zal opgenomen worden zodat ik het interview kan herbeluisteren. De personen die aan het interview deelnemen, zullen met initialen van de voornaam en de gehele achternaam vermeld worden in de bachelorproef.

- Vragen voor het interview

- Wat verstaat u onder een werkbaar systeem om de leerplandoelen te registreren?

Directie: het moet vooral een systeem zijn dat bij onze visie past. Dus het is de bedoeling dat we op een heel vrije manier de doelen kunnen registreren naargelang wat de kinderen aanbieden en interesseert. Daarnaast moet het ook een systeem zijn dat makkelijk werkbaar is voor de leerkracht zodat ze op een snelle, maar concrete manier de leerplandoelen kunnen registreren.

Leerkracht 1: Het moet een systeem zijn dat niet te veel tijd inneemt. Ik vind het belangrijk dat we vooral naar de kinderen kunnen luisteren en hun interesses en noden kunnen waarnemen. Wanneer dat is, is het de bedoeling dat we op een makkelijke manier de doelen kunnen registreren en de doelen kunnen koppelen aan de interesses van de kinderen.

Leerkracht 2: Het zou dus leuk zijn moest het systeem direct bruikbaar zijn in de klas zelf. Op die manier kunnen we de leerplandoelen direct hanteren wanneer er iets speelt in de klas. Zo kan je ook direct zien aan welke doelen je nog moet werken in de toekomst of aan welke doelen je nog maar weinig aandacht aan hebt besteed.

- Kent u een werkbaar systeem van bronnen of waarmee u in het verleden heeft gewerkt? Hoe werkte dat voor u?

Leerkracht 3 en directie: Ik maakte in mijn vorige school gebruik van turflijsten per ontwikkelingsdomein. Dit was een eigen gemaakt document op papier. Per ontwikkelingsdomein staan alle doelen opgelijst, deze doelen worden dan aangekruist wanneer er aan gewerkt werd. Dit vond ik een goed systeem omdat het heel concreet op papier stond en je het direct kon vinden zonder je op de computer moest gaan om het in te vullen.

Leerkracht 2: Ik werkte vroeger met Smartschool. Dit was een duidelijk systeem dat snel en handig was om in te vullen. Je kon er terugkijken naar andere jaren of kijken per kind. Wat ik wel niet zo tof vond, was dat ik veel mijn laptop moest gebruiken. Ook was het moeilijk te zien of je elk doel wel echt hebt aangehaald. Soms heb je ook dat je daardoor random doelen gaat aankruisen of doelen vergeet omdat het digitaal is.

- Wat vindt u belangrijk bij het nieuw systeem en hoe zou het er moeten uitzien? Wat zou u heel vervelend vinden/niet willen?

Leerkracht 1: ik vind het belangrijk dat het systeem iets tastbaar of iets is dat we kunnen zien. Op die manier kunnen we het echt vastnemen en worden we met onze eigen ogen geconfronteerd wanneer het nodig is om te kijken welke leerplandoelen nog aangereikt moeten worden.

Directie: Wanneer het iets fysiek is, wat daarnaast ook in de klas aanwezig is, hebben de ouders ook de kans om dit te bekijken. Het is niet perse nodig dat ze dit uitgebreid moeten analyseren. Maar op die manier hebben de ouders een beeld van hoe we werken en op welke manier we met de leerplandoelen aan de slag gaan.

- Hoe bewaken jullie op dit moment dat alle leerplandoelen aan bod komen doorheen de kleuterschool?
 - Is er een afstemming welk doel in welke kleuterklas?
 - Hebben jullie een lijstje van doelen per maand?
 - Wat vinden jullie zo moeilijk in het bewaken hiervan?
 - Wat durven jullie al eens uit het oog verliezen?
 - Wanneer vinden jullie het moeilijker om doelen centraal voor ogen te houden?

Leerkracht 2: Het is belangrijk dat de doelen over heel de kleuterblok kunnen worden aangereikt. We zijn namelijk een school voor snel-lerende kinderen. Het moet dus ook een systeem zijn dat flexibel is zodat kinderen bv. van de 1ste kleuterklas ook doelen aangereikt kunnen worden van de tweede of zelfs derde kleuterklas.

Directie: daarom is het ook belangrijk dat elke leerkracht ook overweg kan met hetzelfde systeem voor elke kleuterklas. Daarnaast moeten de leerkrachten ook de doelen wat leren kennen voor elke leeftijd zodat de doelen kunnen meevolgen op het niveau van het kind.

Leerkracht 1: We hanteren geen lijst met doelen die we elke maand aanpakken. Het is belangrijk dat we de leerplandoelen zo vrij mogelijk hanteren en gaan kijken waar de interesses van de kleuters liggen. Het kan natuurlijk wel eens zijn dat er enkele activiteiten worden gedaan in kleine of grote groep zodat een leerplandoel aangereikt wordt omdat het belangrijk is. Maar meestal is het zo dat de kinderen door veel ervaringen zelf de doelen aanreiken en ermee aan de slag gaan.

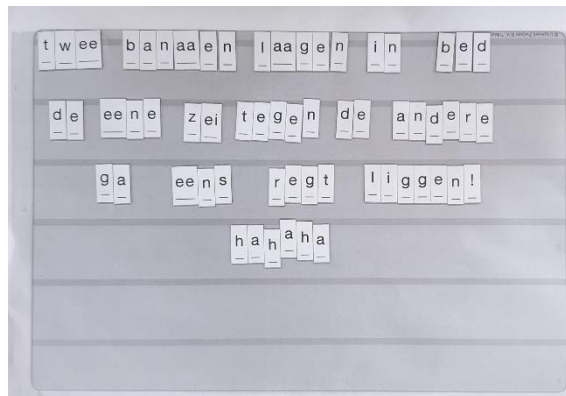
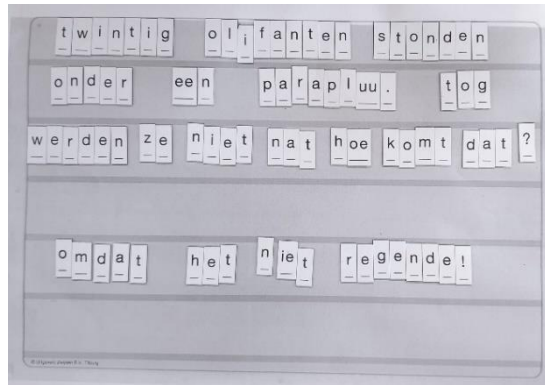
leerkracht 2: Daarom is het belangrijk dat we vanuit het kind kijken en op die manier kunnen we al veel doelen zo aanvinken, turven,... .

Directie: wanneer er richting het einde van het schooljaar nog wat doelen niet aangereikt zijn, kunnen de leerkrachten er wel op inspelen. Dit kunnen ze doen door een aantal activiteiten aan te reiken die hiermee te maken hebben of door er op in te spelen wanneer je verrijkt in de hoeken. Daar verwacht ik ook wel een moeilijk punt en dit gaat zeker goed bewaakt en opgevolgd moeten worden. Dit om te vermijden dat je op het einde niet te veel doelen nog moet aanreiken.

Sofie Vermeyen

7.10 Bijlage 10: proces naar de klaskrant

Twee moppen verzonnen en geschreven door een kleuter

Een ontdekking van kleuters toen ze een regenworm zagen en vroegen aan de leerkrachten wat deze
 zoal eten

Sofie Vermeyen

Het maken van pannenkoeken met paardenbloemen samen met de kleuters.

Het ontdekken en experimenteren met spiegels, spiegelbeelden en symmetrie.

8 Geraadpleegde bronnen

- Antonissen, B. (2019). *Spelen in uitdagende hoeken* (190ste editie, Vol. 2). Nieuwolda, Nederland: Leuker.nu.
- GO! (z.d.). *GO! Pro - Pedagogische begeleidingsdienst*. Geraadpleegd op 30 oktober 2020, van <https://pro.g-o.be/over-go/organisatiestructuur/centrale-diensten/onderwijskundige-diensten/pedagogische-diensten/pedagogische-begeleidingsdienst>
- GO! (Z.d.). *GO! Pro – standpunt planningsdocumenten bao*. Geraadpleegd op 28 oktober 2020, van https://pro.g-o.be/blog/Documents/20130201_Standpunt_planningsdocumenten_bao.pdf
- Holvoet, M., & Jackers, I. (2016). *Ik heb een plan!* (1ste editie, Vol. 100). New York, Verenigde Staten: Macmillan Publishers.
- L. Jegers (2020)
- Madame Online. (2019). *Obama.School | Methodeschool Beringen | Kleuter- en Basisonderwijs*. Geraadpleegd op 14 september 2020, van <https://www.obama.school/>
- Menu, E. (2014). *CEGO-KLIKS 1 - Vertrek eens zonder thema* (1ste editie, Vol. 100). Averbode, België: CEGO publishers.
- Menu, E. (2016). *Naar meer welbevinden en betrokkenheid. Aanpakfactor 1: een rijke leeromgeving*. CEGO. Averbode, België: CEGO Publishers.
- Menu, E., & de Koning, A. (2017). *Vertrek eens zonder thema - PDF*. Geraadpleegd op 23 december 2020, van <https://docplayer.nl/32546169-Vertrek-eens-zonder-thema.html>
- Obama.School | Methodeschool Beringen | Kleuter- en Basisonderwijs. (2019). Geraadpleegd op 27 oktober 2020, van <https://www.obama.school/>
- Onderwijs van de Vlaamse gemeenschap (2015). *GO! Pro - Onze waarden*. Geraadpleegd op 27 oktober 2020, van <https://pro.g-o.be/over-go/waarden/onze-waarden/zes-kernwaarden>
- Onderwijs Vlaanderen. (z.d.-a). *Leerlingvolgsysteem - voor onderwijspersoneel*. Geraadpleegd op 29 oktober 2020, van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/leerlingvolgsysteem>
- Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Onderwijsdoelen*. Geraadpleegd op 1 november 2020, van <https://onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4468>
- Onderwijs Vlaanderen. (z.d.-c). *Pedagogische begeleiding*. Geraadpleegd op 28 oktober 2020, van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/pedagogische-begeleiding>
- Q. Martens (2020)

Sofie Vermeyen

- Soffel J. (2016). *What are the 21st-century skills every student needs?* Geraadpleegd op 24 oktober 2020, van <http://akwl.org/wp-content/uploads/2016/01/21-century-skills-SEL-technology.pdf>
- Standage M., Duda L., Ntoumanis N. (2010). *A test of self-determination theory in school, physical education.* Geraadpleegd op 2 november 2020, van https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1348/000709904X22359?casa_token=RTS-a7DsqAMAAAAA%3Aba08BomoeG7LWFYDcx57QEOMMp5BUQNCtTm_OV7MG0Ltc_84gV7DymjSEhbCCwu4acCwjR1RUYz82iE
- Vansteenkiste, M., Soenens, B. (2015). *Vitamines voor groei: ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-Determinatie Theorie* (01 editie). Leuven, België: Acco Uitgeverij.
- Vlaamse overheid. (z.d.). *Onderwijsdoelen*. Geraadpleegd op 15 augustus 2020, van <https://onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4468>
- Wilde, B. (2020, 11 maart). *Kleuterklas: dump de themaweken (af en toe)*. Geraadpleegd op 22 augustus 2020, van <https://www.klasse.be/72798/kleuterklas-dump-themaweken-af-en-toe/>
- Wikipedia-bijdragers. (2020a, 27 januari). *Tabula rasa (psychologie)*. Geraadpleegd op 2020, van [https://nl.wikipedia.org/wiki/Tabula_rasa_\(psychologie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Tabula_rasa_(psychologie))

